

คู่มือปฏิบัติการภาคสนาม ว่าด้วยการพลัดถิ่นในประเทศ

(HANDBOOK FOR APPLYING THE GUIDING
PRINCIPLES ON INTERNAL DISPLACEMENT)

ผู้เขียน

ซูซาน ฟรอสต์ มาร์ติน
(Susan F. Martin)

ผู้แปล

พจนานถ อิศรธรรมาภรณ์

บรรณาธิการ

สุลิมร เตชขำ

เอกชัย ปิ่นแก้ว

บทนำ

วิกฤติการณ์ของโลกเกี่ยวกับการพลัดถิ่นภายในประเทศ จำเป็นต้องใช้ความพยายามร่วมกันจากภาครัฐบาล องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการแสดงให้เห็นถึงความต้องการเฉพาะของผู้คนจำนวนมากกว่า 20 ล้านคน ที่ถูกบังคับให้กลายเป็นผู้พลัดถิ่นภายในประเทศของตนเอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการจัดการรอบแบบองค์รวมที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติเกี่ยวกับการพลัดถิ่น ในปี พ.ศ.2541 ฟรานซิส เอ็ม เติง ผู้แทนถาวรผู้พลัดถิ่นภายในประเทศของเลขาธิการสหประชาชาติ ได้นำเสนอ *หลักการชี้แนะว่าด้วยการอพยพในประเทศ* ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ภายใต้การร้องขอแห่งคณะกรรมการดังกล่าว รวมทั้งสมัชชาสามัญแห่งสหประชาชาติ จึงได้พัฒนามาตรฐานสากล สำหรับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ โดยอยู่บนหลักการ และสอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยมนุษยธรรม กฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกฎหมายผู้ลี้ภัยที่มีอยู่ ณ ขณะนั้น โดยอนุกรม

*หลักการชี้แนะ*นี้สัมพันธ์กับงานทั้งที่เป็นของผู้ปฏิบัติงานในภาครัฐ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่นอกภาครัฐ หน่วยงานระหว่างประเทศ และองค์กรพัฒนาเอกชน โดยหลักการชี้แนะนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าประชาชนมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง จากการถูกทำให้พลัดถิ่นตามอำเภอใจ สิทธิที่จะมีภาคีอยู่ ณ แหล่งที่ปลอดภัยและมีศักดิ์ศรีระหว่างการพลัดถิ่น รวมทั้งสิทธิที่จะหวนกลับคืนถิ่น หรือ ตั้งถิ่นฐานใหม่ และบูรณาการตนเองให้เข้ากับชุมชนใหม่ได้อย่างปลอดภัย

หลักการชี้แนะนี้ได้ถูกพัฒนาภายใต้การกำกับของผู้แทนของเลขาธิการสหประชาชาติโดยคณะทำงานที่เป็นผู้เชี่ยวชาญตามกฎหมายระหว่างประเทศ และได้รับความร่วมมือจากองค์กรระหว่างประเทศ หน่วยงานระดับภูมิภาค และองค์กรพัฒนาเอกชน โดยในอันดับแรกนั้นคณะทำงานได้ตรวจสอบเนื้อหาที่มีอยู่ในกฎหมายระหว่างประเทศ ที่ครอบคลุมเกี่ยวกับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศว่าจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกฎหมายที่จะคุ้มครองจากการอพยพในประเทศได้อย่างไรบ้าง นอกจากนี้คณะทำงานนี้ยังได้ระบุถึงประเด็นกฎหมายที่มีความล้มเหลวในการให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือขั้นพื้นฐานได้อย่างเพียงพอ ด้วยเหตุนี้ *หลักการชี้แนะ* นี้จึงไม่เพียงแต่ที่จะเน้นย้ำถึงความสำคัญของหลักปฏิบัติที่มีอยู่แล้วเท่านั้น แต่ยังได้แสวงหาความชัดเจนกับประเด็นที่ยังมีความคลุมเครือและอุดช่องโหว่ของกฎหมายที่ได้จำแนกมาดังกล่าวแล้วนั้นด้วย

ถึงแม้จะไม่ีผลผูกมัดเหมือนสนธิสัญญา แต่ *หลักการชี้แนะ* นี้ก็ได้รับการยอมรับ และมีความชอบธรรมในระดับสากล ในปี พ.ศ.2541 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ และสภาเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ ได้รับทราบ *หลักการชี้แนะ* รวมทั้งเจตนาของผู้แทนในการนำเอาหลักการชี้แนะนี้ไปใช้ในการทำงานของเขา และก่อนหน้านั้นในปีเดียวกัน คณะกรรมการถาวรว่าด้วยกิจกรรมระหว่างหน่วยงานของสหประชาชาติ ประกอบด้วยหัวหน้าของหน่วยงานหลักๆ ที่ทำงานด้านมนุษยธรรมระหว่างประเทศ สิทธิมนุษยชนและการพัฒนาได้ตอบรับด้วยความยินดีต่อ *หลักการชี้แนะ* นี้ และยังได้กระตุ้นให้สมาชิกของหน่วยงานหรือองค์กรให้แบ่งปันความรู้กับคณะผู้บริหารและเพื่อนร่วมงานของตน เพื่อการนำเอาหลักการชี้แนะเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้กับกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอพยพภายในประเทศ ซึ่งคณะกรรมการระหว่างรัฐในทวีปอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์กรรัฐอเมริกันได้รับและให้การสนับสนุน *หลักการชี้แนะ* นี้ คณะกรรมการผู้

ลี้ภัยแห่งองค์การแห่งเอกภาพแอฟริกาได้ตั้งข้อสังเกตต่อหลักการนี้อย่างสนใจและชื่นชม นอกจากนี้องค์การเพื่อความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรปก็ยังนำเอาหลักการนี้เผยแพร่แก่คณะผู้ทำงานภาคสนามด้วย

คู่มือเล่มนี้ได้ถูกจัดเตรียมเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของคณะผู้ทำงานภาคสนามในการที่จะปฏิบัติตามหลักการชี้แนะ ซึ่งได้อธิบายเกี่ยวกับหลักการชี้แนะ โดยเริ่มจากหลักการทั่วไป และหลังจากนั้นได้จำแนกว่าควรนำหลักการใดไปประยุกต์ใช้กับความต้องการเฉพาะใดในสถานการณ์ภาคสนาม ในการใช้ คู่มือปฏิบัติการภาคสนามเกี่ยวกับการพลัดถิ่นในประเทศ ซึ่งพิมพ์ขึ้นเป็นเอกสาร ควรคู่กับหลักการชี้แนะ คู่มือฯ นี้ให้ตัวอย่างแนวทางการปฏิบัติที่เจ้าหน้าที่ภาคสนามสามารถนำไปใช้ได้ในฐานะของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ซึ่งมีเนื้อหาตั้งแต่สนับสนุนสิทธิไปจนถึงการกำหนดยุทธศาสตร์โครงการอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม เพื่อเพิ่มความคุ้มครองและรับรองว่าจะได้รับความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยได้อธิบายถึงการปฏิบัติงานภาคสนามที่ได้นำไปปฏิบัติแล้วในบางประเทศ

ผู้เขียนคู่มือฉบับนี้ได้แก่ ซูซาน ฟรอปส์ มาร์ติน ผู้อำนวยการสถาบันเพื่อศึกษาการย้ายถิ่นระหว่างประเทศของมหาวิทยาลัยยอร์ซทาว และเป็นผู้เขียนหลักการชี้แนะสำหรับคุ้มครองผู้อพยพผู้หญิง ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ ผู้เขียนเอกสารฉบับนี้ขอชื่นชมกับข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับระหว่างการประชุมคณะผู้แทนของสหประชาชาติ และองค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้พบทวนเนื้อหาของคู่มือนี้ ขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับคำชี้แนะจากคุณโรเบิร์ตตา โคเฮน ผู้อำนวยการร่วมของสถาบันบรูคกิ้ง โครงการตำราผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ และศาสตราจารย์ วอลเตอร์ เคลิน จากมหาวิทยาลัยเบอรัล และประธานคณะผู้เชี่ยวชาญกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งได้ช่วยเหลือในการจัดทำหลักการชี้แนะนี้

การพลัดถิ่นภายในประเทศ

หมายถึงอะไร

คุณลักษณะที่เด่นชัดของการพลัดถิ่นภายในประเทศ ได้แก่ การถูกบังคับให้เคลื่อนย้ายหรือการถูกเคลื่อนย้ายโดยไม่ยินยอมภายในเขตแดนของประเทศ ซึ่งเหตุผลของการหนีจากอันตรายนี้อาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ รวมถึงไปถึงความขัดแย้งทางทหาร สถานการณ์ความรุนแรง การละเมิดสิทธิมนุษยชน และภัยพิบัติที่เกิดจากทั้งน้ำมือของคนและธรรมชาติ

บุคคลผู้ซึ่งเคลื่อนย้ายจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง *อย่างสมัครใจ* ด้วยเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของพวกเขาคือว่าไม่สอดคล้องกับการประยุกต์ใช้คำนิยามของคำว่า ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศที่ได้รับไว้ใน *หลักการชี้แนะ* ในทางตรงข้ามบุคคลกลุ่มคนที่ถูกบังคับให้ละทิ้งฐานบ้านเกิด หรือจำเป็นที่จะต้องหลบหนีออกจากบ้านเกิดเนื่องจากความขัดแย้ง การละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งภัยพิบัติที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์หรือธรรมชาติก็ตาม ตรงกับคำนิยามของคำว่า การพลัดถิ่นภายในประเทศ ในบางกรณีการพลัดถิ่นภายในประเทศอาจเกิดจากผลรวมระหว่างการถูกบังคับ หรือปัจจัยทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มศาสนาที่เป็นชนกลุ่มน้อยอาจกลายเป็นเป้าหมายของนโยบายกีดกันของรัฐบาล ซึ่งขวางกั้นการพัฒนาเศรษฐกิจตามประเพณีของกลุ่มคนเหล่านี้ บุคคลที่รู้สึกว่าการถูกบังคับให้โยกย้าย อันเกิดจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับคำนิยามของคำว่า ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ

อย่างไรก็ตาม การเป็นผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ *ไม่* เกี่ยวข้องกับสถานะทางกฎหมาย *หลักการชี้แนะ* นี้ได้เสนอคำจำกัดความของคำว่า ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ (ดูข้างล่าง) แต่ไม่ได้อธิบายถึงสถานะพิเศษทางกฎหมายของผู้พลัดถิ่นเหล่านี้ โดยแตกต่างจากผู้ลี้ภัย ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศไม่ได้หนีออกจากประเทศที่พวกเขาเป็นพลเมืองอยู่ ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงมีสิทธิต่างๆ แยกแยะแตกต่างกับคนอื่นๆ ในประเทศของพวกเขา อย่างไรก็ตาม เขาก็ยังคงมีความ *ต้องการ* พิเศษตามคำนิยาม (Virtue) แห่งการพลัดถิ่นของพวกเขา และนี่คือสาเหตุที่ *หลักการชี้แนะ* นี้ได้อธิบายให้เห็นว่า ควรมีการตีความกฎหมายอย่างไร และควรประยุกต์ใช้ข้ออย่างไรสำหรับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศเหล่านี้

บ่อยครั้งที่สถานการณ์ของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ทำให้ต้องมีการบูรณาการสิทธิมนุษยชน และในบางครั้งก็มีความเกี่ยวพันกับเรื่องของความสงบสุขและความมั่นคงภายในประเทศ ด้วยเหตุผลเหล่านี้ นานาชาติจึงมีความสนใจในสถานการณ์ของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีกรณีการบังคับอพยพของผู้คนเป็นจำนวนมาก และในกรณีที่เป็นผลมาจากความขัดแย้งทางทหาร ความรุนแรงโดยทั่วไป และการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งไม่ได้หมายความว่า สถานการณ์การพลัดถิ่นภายในประเทศทุกสถานการณ์ ต้องการความสนใจจากนานาชาติ ถ้าหากความต้องการของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศได้รับการตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพจากรัฐบาลของพวกเขา บทบาทของนานาชาติก็ไม่มีความจำเป็น เว้นเสียแต่จะได้รับการร้องขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลนั้นๆ

ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ
คือบุคคลหรือกลุ่มคน
ที่ได้ถูกใช้กำลังหรือบังคับ
ให้หลบหนีหรือละทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดของตน
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อันเป็นผลจาก
หรือเนื่องที่จะหลีกเลี่ยง
ผลกระทบจากความขัดแย้งทางทหาร
สถานการณ์ความไม่สงบโดยทั่วไป
การละเมิดสิทธิมนุษยชน
หรือภัยพิบัติที่เกิดจากธรรมชาติหรือภัยธรรมชาติ
และบุคคลผู้ซึ่งไม่ได้ข้าม
เส้นเขตชายแดนของรัฐ

บทนำในเอกสารหลักการชี้แนะฯ

สิ่งที่คุณสมารถทำได้

เจ้าหน้าที่ภาคสนามของหน่วยงานพัฒนา หน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชน และหน่วยงานช่วยเหลือทางมนุษยธรรม สามารถส่งเสริม *หลักการชี้แนะ*นี้ โดยร่วมกับหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเจ้าหน้าที่ภาคสนามสามารถดำเนินการ ดังต่อไปนี้ :

- *เผยแพร่ หลักการชี้แนะ* และข้อมูลเกี่ยวกับ *หลักการชี้แนะ*; โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรเป็นภาษาที่ผู้ผลิตถิ่นและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องใช้
- *สนับสนุน*ให้มีการนำ *หลักการชี้แนะ* ไปประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลาย
- *สนับสนุนการฝึกอบรมเกี่ยวกับหลักการชี้แนะ*และกฎหมายว่าด้วยมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศสำหรับเจ้าหน้าที่ สำหรับผู้ผลิตถิ่นภายในประเทศ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง
- *ติดตามผลและเผยแพร่ข้อมูลตามคำร้องขอตามหลักการชี้แนะ*
- *ส่งเสริมการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล* ที่ถูกต้องเกี่ยวกับกิจกรรมของผู้ผลิตถิ่น และสถานการณ์ ของพวกเขา บันทึกเกี่ยวกับสิ่งที่จำเป็นสำหรับความปลอดภัยการคุ้มครองและความเป็นส่วนตัว
- *สนับสนุน* เข้าไปมีส่วนร่วมและส่งเสริมการประสานงานระหว่างหน่วยงาน โดยมุ่งเน้นเกี่ยวกับการผลิตถิ่นภายในประเทศ รับประกันว่าองค์กรท้องถิ่น รวมไปถึงองค์กรของผู้ผลิตถิ่นเอง ได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งในความพยายามร่วมกันดังกล่าว
- *ประกันว่า การสอดแทรกในโครงการต่างๆ* อยู่บนฐานของความเข้าใจที่ดีใน *หลักการชี้แนะ* และกฎหมายว่าด้วยมนุษยธรรมและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
- *ออกแบบโครงการ “ที่ยึดหลักการด้านสิทธิ”* ที่เน้นเกี่ยวกับการผลิตถิ่นในฐานะที่เป็นเจ้าของสิทธิมากกว่าที่จะเป็นผู้รับเคราะห์

สิ่งที่คุณสามารถทำได้ (ต่อ)

- วางแผนกิจกรรมโครงการต่างๆเพื่อให้แน่ใจว่าผลประโยชน์นี้ได้ตกถึงผู้พลัดถิ่นภายในประเทศอย่างเท่าเทียมกับคนอื่นๆในประเทศนั้น
- ดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่าโครงการจะต้องไม่ “จงใจ” หรือ “ไม่จงใจ” ที่จะจำกัดสิทธิของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ รวมไปถึงสิทธิในการหาที่ลี้ภัยทางการเมือง
- ในการออกแบบโครงการให้คำนึงถึงกลุ่ม “ความต้องการพิเศษ” ในประชากรของผู้พลัดถิ่นที่สิทธิของเขาอาจเสี่ยงต่อการถูกละเมิด
- สนับสนุนอย่างแข็งขัน ร่วมกับเจ้าหน้าที่ในประเทศ (national authorities) เพื่อประกันว่าเจ้าหน้าที่นี้จะยอมรับความรับผิดชอบที่มีต่อการพลัดถิ่นภายในประเทศ
- สนับสนุน ผ่านการฝึกอบรมและการสนับสนุนอื่นๆ ในความพยายามต่าง ๆ ที่เกิดโดยเจ้าหน้าที่ในประเทศ เพื่อให้ยอมรับความรับผิดชอบต่อผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ
- เอื้ออำนวยช่องทางสำหรับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ทั้งที่เป็นปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน และผู้นำให้เข้าถึงเจ้าหน้าที่ในประเทศ เพื่อแสวงหาการคุ้มครองและความช่วยเหลือ

ปรับปรุงจากคู่มือปฏิบัติด้านภาคสนามเกี่ยวกับการพลัดถิ่นภายในประเทศ

หลักการทั่วไป

มีหลักการทั่วไปสี่ประการที่รองรับการให้คุ้มครอง และความช่วยเหลือสำหรับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ แนวทางที่จะกล่าวต่อไปในคู่มือฉบับนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงหลักการทั่วไปทั้งสี่ประการข้างต้น ดังนี้

สิทธิเท่าเทียมกันและ

พันธกรณีเท่าเทียมกัน

ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศมีความแตกต่างจากคนอื่น ๆ เที่ยงการถูกบังคับให้อพยพ พวกเขาจึงมีสิทธิและความรับผิดชอบเหมือนกันกับคนอื่น ๆ ในประเทศของพวกเขา กฎหมายในประเทศ และกฎหมายระหว่างประเทศจึงนำมาใช้อย่างเท่าเทียมกันทั้งต่อผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ และคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้ละทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดของตน รัฐบาลไม่อาจเลือกปฏิบัติต่อผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ อันเนื่องมาจากการพลัดถิ่นและผู้พลัดถิ่นภายในประเทศเอง ก็ไม่สามารถละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายภายในประเทศโดยไม่ถูกลงโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง *หลักการนี้* ได้เน้นย้ำว่า ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบทางอาญาเป็นรายบุคคลในความผิดเกี่ยวกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมต่อความเป็นมนุษย์ และอาชญากรรมสงคราม

หลักการเหล่านี้ได้ประยุกต์ใช้กับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ *ทุกคน* โดยไม่ได้คำนึงถึงชาติพันธุ์ศาสนา ศาสนา การเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ สัญชาติ อายุ และเพศ หรือคุณสมบัติอื่น ๆ *หลักการนี้* ได้เน้นถึงการไม่เลือกปฏิบัติ เนื่องจากผู้พลัดถิ่นภายในประเทศจำนวนมากถูกบังคับให้หลบหนี เนื่องจากพวกเขาเป็นชนกลุ่มน้อย หรือมีเชื้อชาติ ศาสนา หรือคุณสมบัติอื่นใด ที่ทำให้พวกเขาตกอยู่ในสถานะที่ถูกละเมิดปฏิบัติได้โดยง่าย องค์กรต่างๆ ที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม ซึ่งทำงานช่วยเหลือผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ก็ต้องปฏิบัติตามหลักการของการไม่เลือกปฏิบัติเช่นกัน

การปฏิบัติอย่างเสมอภาคต่อผู้พลัดถิ่นภายในประเทศทุกคน สอดคล้องกับความใส่ใจเป็นพิเศษต่อกลุ่มที่มีแนวโน้มถูกละเมิด (potentially vulnerable group) *หลักการนี้* อ้างอิงถึงกลุ่มเฉพาะที่กลุ่ม ที่ต้องการความเอาใจใส่เป็นพิเศษ เนื่องจากเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ถูกโจมตีทางกาย และปัญหาการคุ้มครองอื่นๆ เด็กๆ โดยเฉพาะที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะและไม่มีผู้ดูแลผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้หญิงมีครรภ์ ผู้หญิงที่เลี้ยงลูกเลี้ยงเดี่ยว และผู้หญิงที่เป็นหัวหน้าครอบครัว คนพิการ และผู้สูงอายุ สมาชิกของกลุ่มเหล่านี้ อาจต้องการความช่วยเหลือที่มากกว่า หรือที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากอายุของพวกเขา ภาวะทางร่างกายหรือความรับผิดชอบต่อครอบครัว

การใช้หลักการเดียวกันทั่วโลก

หลักการชี้แนะ เป็นสิ่งที่ไม่ไปประยุกต์ใช้ได้ทั่วโลก เนื่องจากมีพื้นฐานอยู่ในกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่ ขณะนั้น เป็นหลักการที่หนึ่งถึงและให้รายละเอียดเกี่ยวกับ บรรทัดฐานแห่งกฎหมายระหว่างประเทศที่ถือปฏิบัติกันมา กฎหมายว่าด้วยมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งล้วนเป็นกฎหมายที่มีผลบังคับใช้อย่างผูกพันในตัวของมันเอง องค์การระหว่างประเทศทุกหน่วย หน่วยงานรัฐบาล กลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาล องค์การพัฒนาเอกชน และสถาบันอื่นๆ ที่ติดต่อกับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ควรเคารพหลักการเหล่านี้ และผู้พลัดถิ่นภายในประเทศก็ควรเคารพหลักการนี้เช่นกัน การสังเกตการณ์ของ *หลักการชี้แนะ* จะไม่ส่งผลเชิงบวกหรือเชิงลบต่อสถานภาพของสถาบันหรือบุคคลเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น กลุ่มต่อต้านรัฐบาลที่ปฏิบัติตามหลักการนี้จะไม่ได้รับการเสนอให้มีความถูกต้องทางการเมืองในการทำกิจกรรมของกลุ่มฯ

หลักการเหล่านี้

ที่มีฐานอยู่บน

กฎหมายว่าด้วยมนุษยธรรม

ระหว่างประเทศที่มีอยู่

และกลไกทางสิทธิมนุษยชน

ใช้เพื่อ

เป็นมาตรฐานสากล

ที่จะชี้แนะรัฐบาล

รวมทั้ง

หน่วยงานต้านมนุษยธรรมและการพัฒนา

ในการจัดหาความช่วยเหลือและความคุ้มครองต่อผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ

เซอร์จีโอ วิเอธา เตอ เมลโล,

รองเลขาธิการ (Under-secretary) กิจการต้านมนุษยธรรม

ให้ความเห็นต่อ *หลักการชี้แนะ*

หลักการชี้แนะ ไม่ได้มาแทนที่กฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ หรือกฎหมายว่าด้วยมนุษยธรรมระหว่างประเทศ แต่อ้างอิงมาจากกฎหมายต่างๆดังกล่าว หลักการชี้แนะนี้ก็ไม่สามารถใช้เป็นข้ออ้างสำหรับจำกัด ตัดแปลง หรือทำลายสิทธิภายใต้กฎหมายภายในประเทศ หากประเทศใดให้สิทธิไว้ในกฎหมายภายในประเทศ มากกว่าที่กำหนดในกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐบาลก็ไม่สามารถเพิกเฉยต่อสิทธิที่ให้ได้ ต่อผู้พลัดถิ่นภายในประเทศได้ โดยอ้างถึงหลักการชี้แนะที่มีอยู่ในเอกสารฉบับนี้

สิทธิในการร้องขอและได้รับสถานะภาพผู้ลี้ภัย

หลักการชี้แนะนี้ได้เน้นย้ำว่าผู้พลัดถิ่นภายในประเทศยังคงมีสิทธิแสวงหาและได้รับการลี้ภัยในประเทศอื่นได้ ประเทศต้นทางที่จำกัดหรือกีดกันการเคลื่อนย้ายของพลเมืองที่หาทางออกจากประเทศถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ตอบสนองตามหลักการชี้แนะนี้ ถึงแม้ว่าพวกเขาจะปฏิบัติตามเงื่อนไขอื่นๆ ทุกประการก็ตาม ประเทศต่างๆ ที่มีผู้ลี้ภัย ไม่สามารถใช้ *หลักการชี้แนะ* ในการตัดสินใจจำกัดการเข้าถึงกระบวนการลี้ภัยหรือปฏิเสธการให้สถานะภาพเป็นผู้ลี้ภัย ความจริงที่ว่าความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมที่ให้กับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศในประเทศใดประเทศหนึ่งไม่ได้หมายความว่า บุคคลที่ถือสัญชาติในประเทศนั้นจะไม่มีคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับการมีสถานะเป็นผู้ลี้ภัย

ทุกคนมีสิทธิแสวงหา
และใช้ชีวิตอยู่ในประเทศอื่นๆ
ในการลี้ภัยจากการกดขี่ข่มเหง
ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
มาตราที่ 14

อธิปไตยหมายถึงความรับผิดชอบ

อำนาจอธิปไตยหมายถึงความรับผิดชอบต่อคนที่อยู่ในเขตแดนของประเทศ รัฐมีความรับผิดชอบในเบื้องต้นในการส่งเสริมความมั่นคงปลอดภัย สวัสดิการ และเสรีภาพของประชาชน ความรับผิดชอบเหล่านี้ระบุไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระหว่าง และกฎหมายว่าด้วยมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ไม่มีรัฐใดที่อ้างถึงความถูกต้องตามกฎหมาย สามารถโต้แย้งพันธะสัญญาในการคุ้มครองพลเมืองทั้งหลายของตน จากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน อำนาจอธิปไตยที่มีประสิทธิภาพหมายความว่า การมีระบบของกฎหมายและระเบียบที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

แทนที่จะเป็นการบั่นทอนอำนาจอธิปไตยของประเทศ ที่บางคนอาจหวาดกลัว *หลักการชี้แนะ* นี้กลับเสริมสร้างความสำคัญต่อหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ในการคุ้มครองและช่วยเหลือประชาชนของตน รัฐบาลของประเทศต่างๆ ไม่สามารถหลบเลี่ยงความรับผิดชอบของตน เพียงเพราะว่ามีคนเพียงจำนวนน้อยของประเทศเท่านั้นที่พลัดถิ่น ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศมีสิทธิที่ร้องขอและได้รับการคุ้มครอง และความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ในประเทศของตน *หลักการชี้แนะ* นี้ได้เน้นย้ำว่าพวกเขาไม่ควรถูกกีดขี่ข่มเหงหรือถูกลงโทษ เนื่องจากใช้สิทธิของตนเพื่อการคุ้มครองและช่วยเหลือ

สิ่งที่คุณสามารถทำได้

ผู้ปฏิบัติงานภาคสนามมักเป็นกลุ่มคนแรกๆที่ได้สังเกตการละเมิดสิทธิ และความรับผิดชอบตามที่ระบุไว้ใน *หลักการชี้แนะ* ขั้นตอนที่ผู้ปฏิบัติงานภาคสนามควรปฏิบัติ ร่วมกับหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบ คือ

- *ยืนยันข้อเท็จจริง* เป็นเอกสารที่จะแสดงให้เห็นว่า ได้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นจริง
- *รายงานข้อเท็จจริง* ด้วยรายละเอียดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไปยังสำนักงานใหญ่ ของตนเอง และองค์กรระหว่างประเทศ ที่มีพันธกิจเพื่อคุ้มครองผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ในกรณีที่มีองค์กรเหล่านี้อยู่
- *ตัดสินใจโดยขอคำปรึกษากับสำนักงานใหญ่ หรือใครอื่นเมื่อรายงานให้ทราบตัวอย่างเช่น* องค์กรภาคสนามอื่นๆ องค์กรระหว่างประเทศ รัฐบาลที่ให้ทุนสนับสนุนกลุ่มที่ทำงานนี้ที่กษัตริย์ตามกฎหมาย ผู้นำชุมชน และนักข่าวหรือหนังสือพิมพ์
- *พิจารณาจัดกิจกรรมร่วมกับองค์กรอื่นๆ* ถ้าเป็นไปได้ เพื่อที่จะให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดใน การดำเนินงานที่มากขึ้น เพื่อแก้ไขการละเมิดสิทธิของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปรึกษาหารือกับองค์กรระหว่างประเทศที่ได้รับ มอบหมายให้ คุ้มครองผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ
- *พัฒนาทางเลือก* โดยปรึกษากับสำนักงานใหญ่ รวมไปถึงการสื่อสารส่วนบุคคลกับหน่วยงานที่ฝ่าฝืน ตัวแทนอย่างเป็นทางการของเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง แฉลงต่อสาธารณชน การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศซึ่งเป็นเหยื่อของการละเมิดสิทธิและกิจกรรมอื่นๆ ที่ออกแบบมาเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ
- *ประเมินผลของแต่ละทางเลือก* รวมไปถึงภาพเหมือนของความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงการละเมิดให้เปลี่ยนไม่ละเมิด ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมหลักๆ ในโครงการ ความสามารถให้คน (Presence) ยังกองอาศัยในพื้นที่ของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ความปลอดภัยของคณะผู้ทำงานและข้อพิจารณาอื่นๆที่คล้ายคลึงกัน

สิ่งที่คุณสามารถทำได้(ต่อ)

- ใช้และปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ ภายใต้การปรึกษากับสำนักงานใหญ่ บนฐานการประเมิน ข้อดีข้อเสียของทางเลือกต่างๆ
- ตรวจสอบประสิทธิภาพของกิจกรรมที่ได้ดำเนินการไปแล้วปรึกษากับสำนักงานใหญ่เพื่อ สร้างการเปลี่ยนแปลงให้เพิ่มโอกาสแห่งความสำเร็จให้สูงขึ้น

ปรับปรุงจากคู่มือปฏิบัติงานภาคสนามเกี่ยวกับการผลิตถิ่นในประเทศ

หลักการคุ้มครองการพลัดถิ่น

หลักการข้อ ๕-๗ แสดงให้เห็นกรอบแนวคิด สำหรับการคุ้มครองบุคคลจากการพลัดถิ่นโดยไม่สมัครใจ โดยอิงที่มาจากกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และกฎหมายว่าด้วยมนุษยธรรม หลักการเหล่านี้ยืนยันสิทธิของปัจเจกบุคคลในการได้รับความคุ้มครองจากการทำให้พลัดถิ่นโดยไม่สมัครใจ และความรับผิดชอบของรัฐบาลและผู้มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันการพลัดถิ่นดังกล่าว หลักการเหล่านี้ยังได้อธิบายถึงวิธีดำเนินการเพื่อลดผลกระทบจากการพลัดถิ่นให้เหลือน้อยที่สุดในกรณีที่เป็นข้อยกเว้นที่จำเป็นที่สุด

การป้องกันการพลัดถิ่น

“หนึ่งข้อของของการป้องกันคือหนึ่งปอนด์ของการเยียวยา” วิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุดต่อการพลัดถิ่นภายในประเทศคือการหลีกเลี่ยงเงื่อนไขที่อาจบังคับให้ผู้คนต้องจากถิ่นฐานบ้านเกิดโดยไม่สมัครใจ เมื่อใดที่รัฐบาลและสถาบันอื่นๆ เคารพต่อสิทธิมนุษยชน และกฎหมายว่าด้วยมนุษยธรรม โอกาสของการพลัดถิ่นในประเทศก็ลดน้อยลงอย่างมาก

ข้อห้ามต่อการใช้อำนาจตามอำเภอใจทำให้คนพลัดถิ่น

การคุ้มครองจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจให้ต้องพลัดถิ่นเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน การใช้อำนาจตามอำเภอใจให้คนต้องพลัดถิ่น เป็นการปล้นทางเลือกของผู้พลัดถิ่นในการเลือกที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ ยังเป็นการแย่งชิงสิทธิด้วยเสรีภาพในโยกย้าย โดยการบีบบังคับให้ต้องละทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดโดยไม่สมัครใจ

ทุกคนมีสิทธิ
ที่จะโยกย้ายและเลือกที่อยู่อาศัย
ภายในเขตพรมแดนของแต่ละรัฐ
ได้โดยอิสระเสรี
ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
มาตรา 13 (1)

การอพยพโยกย้ายถิ่นถือเป็นข้อห้าม ไม่ว่าจะอยู่ภายใต้สถานการณ์ใดก็ตาม ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางชาติพันธุ์ ศาสนาหรือเชื้อชาติในแห่งใดแห่งหนึ่ง ข้อห้ามอย่างเด็ดขาดนี้ใช้ในกรณี *การล้างเผ่าพันธุ์ การแบ่งแยกเชื้อชาติ* และการบีบบังคับให้พลัดถิ่น ซึ่งใช้สำหรับการ *การทำโทษแบบกลุ่ม* ถึงแม้ว่าการคุ้มครองจากการพลัดถิ่นในรูปแบบอื่นๆ ยังไม่เป็นที่สรุป รัฐก็อาจละเมิดหน้าที่ของตนได้ หากอพยพผู้คนออกจากถิ่นฐานโดยอำเภอใจ นั่นคือ โดยปราศจากเหตุผลในการบังคับอพยพ ได้แก่ เพื่อปกป้องความมั่นคงของประเทศ ความสงบเรียบร้อยของสังคม สุขภาพของสังคม หรือผลประโยชน์ของสาธารณะอื่นๆ

การคุ้มครองจากการบังคับให้พลัดถิ่นมีปรากฏอยู่ในช่วงเวลาที่มิใช่สงคราม โดยในกฎทั่วไป ฝ่ายต่างๆ ที่เป็นคู่สงครามถูกห้ามไม่ให้ใช้กำลัง หรือบังคับพลเมืองให้เคลื่อนย้าย ยกเว้นแต่ว่าพวกเขาสามารถแสดงให้เห็นว่า จะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยของประชาชน หรือเป็นเหตุผลความจำเป็นทางทหาร เมื่อการพลัดถิ่นเป็นข้อยกเว้น และไม่ได้เป็นกฎทางการทหารภาวะจึงตกอยู่กับฝ่ายต่างๆ ที่ทำสงครามกัน ในการแสดงความชอบธรรมเมื่อจะอพยพเคลื่อนย้ายประชาชน

การพลัดถิ่นของพลเมือง
ไม่ควรเป็นการสังหารด้วยเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง
ยกเว้นแต่ว่าได้มีการคำนึงถึงความปลอดภัยของพลเมือง
หรือมีความจำเป็นทางการทหาร

อนุสัญญาเจนีวา
ข้อ 17 พิธีสารที่ 2 ปี 2491

ภัยพิบัติจากธรรมชาติหรือห่ามีมนุษย์ เช่น ภัยแล้งและความอดอยาก อาจไม่ควรนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการบังคับอพยพโยกย้ายกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อยทางศาสนา และการต่อสู้ทางการเมือง การพลัดถิ่นที่เกิดจาก *โครงการพัฒนา* ขนาดใหญ่ เช่น เขื่อน หรือโครงการก่อสร้าง เป็นการใช้อำนาจตามอำเภอใจ หากโครงการดังกล่าวไม่อาจแสดงเหตุผลได้ว่า มีความจำเป็นเหนือกว่าผลประโยชน์ของสาธารณะ และถึงแม้จะสามารถอ้างผลประโยชน์ต่อสาธารณะข้างต้น ได้ก็ตาม ผู้ที่ต้องพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากโครงการพัฒนานี้ ควรได้รับการปรึกษาหารือและการชดเชย การพลัดถิ่นนี้จะต้องเกิดขึ้นในลักษณะที่ไม่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้อื่น และจะต้องลดผลกระทบจากการพลัดถิ่นให้เหลือน้อยที่สุด

หลักการชี้แนะ นี้ ยังได้เน้นย้ำต่อไปอีกว่า ถ้าหากมีการพลัดถิ่นเกิดขึ้นก็ควรเป็นเพียงชั่วคราว ซึ่งการพลัดถิ่นนี้ไม่ควรจะยึดถือเกินกว่าความจำเป็นของสถานการณ์ ที่บีบบังคับให้เกิดการพลัดถิ่นอย่างชอบธรรมนี้ หมายความว่าควรหาและแก้ไขปัญหาการพลัดถิ่นให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ เมื่อใดที่พลเรือนสามารถหวนคืนถิ่นได้อย่างปลอดภัยและมีศักดิ์ศรี เมื่อนั้นการพลัดถิ่นก็สิ้นสุดลง

การระบุทางเลือกสำหรับการพลัดถิ่น

ในบางสถานการณ์ตัวอย่างเช่น ระหว่างความขัดแย้งทางการทหาร การเคลื่อนย้ายประชาชนจากถิ่นฐานบ้านเกิดของพวกเขา อาจเป็นวิธีการที่ดีที่สุดและมีมนุษยธรรมที่สุด ที่คุ้มครองการรวมกันเป็นกลุ่มก้อนของพวกเขา (Physical integrity) อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นไปได้ควรแสวงหาทางเลือกของการพลัดถิ่น เพื่อให้แน่ใจได้ว่าการพลัดถิ่นจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเป็นทางเลือกสุดท้าย *หลักการชี้แนะ* นี้เน้นย้ำความสำคัญของความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่า ได้มีการศึกษาความเป็นไปได้ เพื่อหลีกเลี่ยงการพลัดถิ่นแล้ว ตัวอย่างเช่น การสร้างเขื่อนจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ หากตั้งอยู่สถานที่ที่มีคนอาศัยอยู่น้อย และจะทำให้เกิดการอพยพโยกย้ายคนเพียงจำนวนน้อย ควรจะมีการสร้างทางเดินร่วมที่ปลอดภัย เพื่อให้เป็นทางนำส่งอาหารไปยังชุมชนที่ถูกตัดขาดเนื่องจากความขัดแย้ง ซึ่งทำให้ไม่จำเป็นต้องอพยพผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองนั้น ไปยังศูนย์

บรรเทาทุกข์หรือใหม่ หรือทั้งสองฝ่ายของความขัดแย้งควรจะยอมรับและละเว้นการโจมตี และไม่ใช่ใช้วิธีการบังคับให้ เกิดการการพลัดถิ่นของ “ชุมชนที่เปราะบาง” ซึ่งให้สัญญาว่าพวกเขาจะไม่ให้ความร่วมมือกับฝ่ายใด ซึ่งกรณีต่างๆ และทางออกเหล่านี้ได้เคยทดลองใช้แล้วในหลายๆ แห่ง โดยความสำเร็จจากการนี้เหล่านี้ได้ย้ำให้เห็นว่า บ่อยครั้งที่ การพลัดถิ่นเป็นสิ่งซึ่งสามารถหลีกเลี่ยงได้

การปรึกษากับฝ่ายต่างๆที่ได้รับผลกระทบ

วิธีการที่ดีที่สุดประการหนึ่งในการคุ้มครองประชาชน จากการถูกบังคับตามอำเภอใจให้ต้องพลัดถิ่น ได้แก่ การให้พวกเขาได้เข้ามามีส่วนในการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของพวกเขา ในบางครั้งการปรึกษาหารือกับผู้ที่พลัดถิ่น จะช่วยกำหนดทางเลือกบางอย่างที่เป็นไปได้ของการพลัดถิ่น คนในท้องถิ่นมักจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับ ทางเลือกได้ดีกว่าเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเสมอ ในบางครั้งบางกรณีการปรึกษาหารือจะช่วยให้เกิดความชัดเจนว่าไม่มี ทางเลือกอื่นๆ อีกแล้ว บ่อยครั้งที่ประชาชนยินยอมเคลื่อนย้าย ถ้าพวกเขาเข้าใจสาเหตุว่าการเคลื่อนย้ายนั้นมีความ จำเป็น และรู้สึกว่าจะพวกเขาได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ บางทีพวกเขาอาจมีความคิดดีๆ เกี่ยวกับที่ที่พวกเขาควรจะ ตั้งถิ่นฐานใหม่ ตัวอย่างเช่น สมาชิกของชุมชนผู้ที่ได้ย้ายไปอยู่ที่อื่นในประเทศนั้นแล้วอาจจะสามารถช่วยผู้พลัด ถิ่นกลุ่มใหม่ในการบูรณาการเข้ากับ สิ่งแวดล้อมใหม่ๆ ได้

สิ่งที่คุณสามารถทำได้

ผู้ปฏิบัติงานภาคสนามมักเป็นคนแรกที่สังเกตเห็นสัญญาณของการบังคับตามอำเภอใจให้พลัดถิ่น ในกรณีที่จะประสานงานกับหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบนั้น ผู้ปฏิบัติงานภาคสนามสามารถทำในสิ่งต่อไปนี้คือ

- *รวบรวมข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำ* เกี่ยวกับจำนวนประชากรและเงื่อนไขในชุมชนที่เสี่ยงต่อการพลัดถิ่นรวมทั้งปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดการพลัดถิ่น
- *จัดตั้งระบบ "การเตือนภัยล่วงหน้า"* ที่จะเตือนภัยให้ชุมชน ทำให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองและองค์กรต่างๆ ได้รับทราบถึงความเสี่ยงของการพลัดถิ่น
- *แนะนำทางเลือกต่อการพลัดถิ่น* ด้วยการศึกษ วิเคราะห์ และอธิบายกับผู้ในชุมชนและเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่เกี่ยวข้อง
- *จำแนกกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ* ในกลุ่มคนที่มีความเสี่ยง หรือชุมชนที่ต้องพึ่งพาพื้นที่แผ่นดินเป็นพิเศษ หรือชุมชนที่มีความผูกพันแบบแน่นแฟ้นในพื้นที่ดินของพวกเขา และกำหนดเป้าหมายการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองคนกลุ่มนี้
- *พูดสนับสนุนเรื่อง (advocate)* สิทธิของชุมชนที่เสี่ยงต่อการพลัดถิ่น ต่อผู้พลัดถิ่น และเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ผู้บริจาคทุน องค์กรระหว่างประเทศ และหน่วยงานอื่นๆ
- *เปิดช่องทางการสื่อสาร* ระหว่างชุมชนพลัดถิ่นกับเจ้าหน้าที่ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ที่อาจสามารถป้องกันการพลัดถิ่น หรือช่วยให้แน่ใจได้ว่าการอพยพย้ายถิ่นจะถูกต้อง การให้เงินช่วยเหลือจริงๆ ด้วยการเคารพต่อสิทธิของผู้พลัดถิ่น
- *กำหนดสถานะที่เกิดขึ้น* ในชุมชนที่ถูกคุกคามด้วยการพลัดถิ่นเพื่อลดความเสี่ยงต่อการพลัดถิ่น
- *จัดเตรียมเจ้าหน้าที่ การขนส่ง วัสดุอุปกรณ์* และเสบียงต่างๆ หากมีความจำเป็นที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการพลัดถิ่นได้
- *สืบให้รู้แน่ชัดเกี่ยวกับสถานที่ที่เหมาะสม* ซึ่งชุมชนสามารถตั้งถิ่นฐานได้ในช่วงเวลาของการพลัดถิ่น โดยพิจารณาถึงความต้องการในความคุ้มครองและการบริการขั้นพื้นฐานระหว่างช่วงเวลาของการพลัดถิ่น และจัดเตรียมสถานที่ดังกล่าว
- *ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการพลัดถิ่นต่อสิ่งแวดล้อม* เมื่อมีความจำเป็น และหาทางที่จะลดความเสี่ยงภัยให้มันน้อยที่สุด

ปรับปรุงจากคู่มือปฏิบัติงานภาคสนามเกี่ยวกับการพลัดถิ่นภายในประเทศ

ลดการพลัดถิ่นและผลกระทบเชิงลบให้เหลือน้อยที่สุด

ถ้าหากไม่สามารถหาทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับการเคลื่อนย้ายผู้คนได้แล้ว ต้องพยายามอย่างเต็มที่ ในการลด ภาวะของการพลัดถิ่นให้เหลือน้อยที่สุด และต้องรับประกันว่าการเคลื่อนย้ายนั้นจะเป็นไปอย่างน่าพึงพอใจเท่าที่ จะเป็นไปได้ *หลักการที่ ๕* นี้ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า การพลัดถิ่นไม่ควรเป็นลักษณะของการละเมิดสิทธิในการมี ชีวิต ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เสรีภาพ และความปลอดภัยของผู้ที่ได้รับผลกระทบ เจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะต้อง รับประกันว่า ได้จัดหาที่พักอาศัยที่เหมาะสม และการพลัดถิ่นนั้นจะส่งผลให้มีสภาพที่น่าพึงพอใจในด้านความ ปลอดภัย โภชนาการ สุขภาพ และสุขอนามัย และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของครอบครัว

ในระหว่างการเดินทาง

เราสามารถลดผลกระทบจากการพลัดถิ่นได้ โดยจัดการเคลื่อนย้ายภายใต้สภาวะที่เกิดความปลอดภัย และความกินดีอยู่ ดีแก่ผู้ที่ถูกโยกย้ายให้มากที่สุด โดยคำนึงถึง ผู้หญิง เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และบุคคลอื่นๆ ที่อาจมีความ ต้องการพิเศษในการเดินทาง เรายังสามารถลดผลกระทบนี้ได้ด้วยการรับประกันว่าสมาชิกของครอบครัวจะต้อง ไม่ถูกพรากออกจากกันในช่วงการเคลื่อนย้าย และที่พักอาศัยระหว่างเส้นทางต้องได้มาตรฐานด้านสุขภาพขั้น พื้นฐาน และ มาตรฐานความปลอดภัย

ที่สำหรับตั้งถิ่นฐานใหม่

การเลือกที่สำหรับตั้งถิ่นฐานใหม่จะช่วยคุ้มครองสิทธิของผู้พลัดถิ่น และลดอุปสรรคต่างๆ ให้เหลือน้อยที่สุด ตัวอย่างเช่น การเลือกสถานที่ที่อยู่ใกล้ชุมชนที่เป็นบ้านเกิดให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ช่วยลดระยะเวลาการ เดินทาง รักษาสภาวะการอยู่อาศัยให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เคยชิน และเอื้ออำนวยต่อการหวนคืนถิ่น หากเป็นไปได้ นอกจากนี้สถานที่ตั้งใหม่ควรจะอนุญาตให้ผู้คนที่มีพลัดถิ่นสามารถมีกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ สังคม และอื่นๆ สู่ สภาพปกติได้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้

ผู้คนในชุมชนที่ผู้พลัดถิ่นมาพักอาศัย มีบทบาทสำคัญในการลดผลกระทบของการพลัดถิ่น โดยต้องให้มั่นใจว่า ได้ มีการพิจารณาถึงความต้องการและผลประโยชน์ของผู้เป็นเจ้าของบ้านอย่างเต็มที่เพื่อให้ความคุ้มครองช่วยเหลือและ แก้ปัญหา และยังสามารถลดผลกระทบเหล่านี้ได้ โดยการช่วยให้ผู้พลัดถิ่นสามารถรักษาความผูกพันทางสังคม และชุมชนไว้ได้ ในที่สุดการเลือกสถานที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ ซึ่งประกอบด้วย ที่พักอาศัยอย่างพอเพียง เสถียร อาหาร การสุขภาพ ีบาล, สุขภาพและสภาพอื่นๆ ที่มีส่วนช่วยให้การอพยพเป็นไปอย่างราบรื่น จะช่วยลดผลร้ายจาก การพลัดถิ่นให้เหลือน้อยที่สุด

การวางแผน

ถ้าเป็นไปได้การพลัดถิ่นไม่ควรเกิดขึ้นโดยปราศจากการวางแผนที่ดี ถึงแม้ว่าจะเป็นกรณีเร่งด่วนก็ตาม การ วางแผนความเป็นไปได้ (contingency planning) ไว้ก่อน จะช่วยให้เกิดการพิจารณาอย่างรอบคอบของปัจจัย

ทั้งหมด เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ขึ้นอย่างที่ได้อธิบายไว้ก่อนหน้านี้ เจ้าหน้าที่ที่บำเพ็ญกิจควรจะให้ผู้ที่จะเป็นคนพลัดถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เช่นเดียวกับกับในการวางแผนและการจัดการในการเคลื่อนย้ายผู้นำชุมชนท้องถิ่นและสถาบันการปกครองที่เป็นทางการ ควรได้รับการกระตุ้นให้พัฒนาแผนร่วมกับสมาชิกชุมชน หากเป็นไปได้ผู้วางแผนของชุมชนควรได้รับการช่วยเหลือให้เข้าเยี่ยมชมสถานที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ และประเมินเส้นทางที่จะไปยังสถานที่ที่ต้องการนั้น การไปเยี่ยมชมเหล่านี้จะช่วยในการวางแผนด้วย การให้ข้อมูลสมาชิกของชุมชนเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่พวกเขาต้องเผชิญ รวมทั้งโอกาสที่รอพวกเขาอยู่ในสถานที่แห่งใหม่นั้น ยิ่งช่วยให้เกิดการปรึกษาหารือบนพื้นฐานการมีข้อมูลข่าวสารกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการอพยพนั้นมากขึ้นด้วย

ควรมีความพยายามเป็นพิเศษที่จะให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเหล่านี้ด้วย การมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการวางแผน จะช่วยประกันไม่เฉพาะแต่ความปลอดภัยและความเป็นอยู่ที่ดีของพวกเขาเท่านั้น แต่ยังช่วยเพิ่มความเป็นไปได้ว่า ประเด็นที่กว้างขึ้นเกี่ยวกับครอบครัวจะได้รับความสำเร็จตามความจำเป็น เช่น ความปลอดภัยและการศึกษาสำหรับเด็ก หรือการมีอาหารและเครื่องครัว

ลดผลกระทบทางลบจากการผลิตไฟฟ้าให้เหลือน้อยที่สุด :

รายการเพื่อการวางแผน (Planning checklist)

- ✓ ได้มีการพิจารณาถึงทางเลือกทั้งหมดต่อการผลิตไฟฟ้าแล้วหรือไม่ ?
- ✓ ได้มีการปรึกษาหารือกับผู้ที่จะได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิง แล้วหรือยัง
- ✓ สมาชิกชุมชนที่ผลิตไฟฟ้าได้ไปเยี่ยมชมสถานที่ที่จะอพยพไปอยู่แล้วหรือยัง ?
- ✓ ได้มีการพิจารณาถึงความต้องการความคุ้มครองและความช่วยเหลือระหว่างการเคลื่อนย้ายแล้วหรือยัง
  - ความปลอดภัยและความมั่นคงทางกายภาพ
  - อาหารและแหล่งอาหาร
  - ที่พักพิง
  - สุขาภิบาล(Sanitation)
  - ความเป็นหนึ่งเดียวของครอบครัว
  - ผู้ที่ง่ายต่อการถูกละเมิด (vulnerable population)
  - การดูแลทางการแพทย์ฉุกเฉิน
- ✓ ได้มีการพิจารณาถึงความต้องการความคุ้มครอง และความช่วยเหลือในพื้นที่ ของการอพยพเข้าไปอยู่ในที่ใหม่แล้วหรือยัง? ได้แก่
  - ความมั่นคงและปลอดภัยทางกายภาพ
  - อาหารและแหล่งอาหาร
  - ที่พักพิง
  - สุขาภิบาล
  - ความเป็นหนึ่งเดียวของครอบครัว
  - ผู้ที่ง่ายต่อการถูกละเมิด
  - การดูแลทางการแพทย์
  - การศึกษา
  - แหล่งรายได้
  - เอกสาร
  - โครงสร้างการตัดสินใจของชุมชน
- ✓ ได้มีกลไกในการคุ้มครองทรัพย์สินที่ถูกทิ้งไว้หรือไม่ ?

การตัดสินใจ

กระบวนการตรึงตรองอย่างรอบคอบก็มีความจำเป็นก่อนที่จะตัดสินใจทำให้เกิดการพลัดถิ่น และทำายที่สุดแล้ว เป็นความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่จะดำเนินการอพยพ โดยวิธีการอันเหมาะสม *หลักการชี้แนะ* นี้ได้ระบุว่า การตัดสินใจในเรื่องการพลัดถิ่นนี้ต้องทำโดยหน่วยงานของรัฐบาล ที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะสั่งการให้มีการพลัดถิ่น หากจำเป็นต้องใช้มาตรการบังคับทางกฎหมาย เช่น เนื่องจากการขัดขืนคำสั่งที่ให้การอพยพ ก็ควรให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมายที่มีความสามารถเป็นผู้ดำเนินการ การฝึกอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่บังคับใช้กฎหมายในการดำเนินการภายใต้ความรับผิดชอบของตนในลักษณะที่ก่อให้เกิดข้อขัดข้องน้อยที่สุด จะเป็นส่วนที่เป็นประโยชน์ในกระบวนการวางแผน

บทบาทของการตัดสินใจ

ส่วนหนึ่งของกระบวนการ ซึ่งการพลัดถิ่นกรณีไม่ฉุกเฉินใช้เป็นฐานในการวางแผนและนำไปปฏิบัติ ควรเป็นกลไกที่ให้ผู้ที่รับผิดชอบสามารถอุทธรณ์การตัดสินใจ และให้การอุทธรณ์ดังกล่าวได้รับการรับฟังโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายตุลาการที่มีความสามารถ ภายในขอบเขตที่สามารถปฏิบัติได้ กระบวนการทบทวนดังกล่าวควรยอมให้มีแนวทางแก้ไขแบบหลากหลาย หนีจากยอมให้อยู่ที่เดิม ให้อำนาจโยกย้ายถิ่นฐานใหม่ไปยังสถานที่ที่ได้อ้างอิง ไปจนถึงการให้คำขอขอย้ายถิ่นฐานและทรัพย์สิน

ชนเผ่าพื้นเมืองและประชากรที่มีลักษณะพิเศษอื่นๆ

หลักการชี้แนะ นี้ได้ตระหนักว่าประชากรบางคนมีความผูกพันต่อที่ดิน หรือต้องพึ่งพิงที่ดินของตนเป็นพิเศษ ประชากรดังกล่าว ได้แก่ ชนเผ่าพื้นเมือง ชนกลุ่มน้อย ชาวไร่ชาวนา และผู้ลี้ภัยพลัดถิ่น *หลักการชี้แนะ* นี้ร้องขอให้รัฐทั้งหลายใช้ความพยายามเป็นพิเศษ ในการคุ้มครองประชากรเหล่านี้จากการพลัดถิ่น

การคุ้มครองระหว่าง

การพลัดถิ่น

ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศเป็นผู้ที่มีโอกาสเดือดร้อนได้ง่ายมากในระหว่างการพลัดถิ่น จึงต้องมีการรับประกันการคุ้มครองพวกเขาจากการถูกโจมตีทางทหาร และการบังคับให้เกณฑ์ทหาร การกระทำอย่างขาดความเป็นมนุษย์ หรือการกระทำที่เหยียดหยาม การกักตัว กักขัง บังคับให้พลัดถิ่นจากครอบครัวและการกระทำที่เป็นการละเมิดความเป็นมนุษย์และสิทธิพลเมืองอื่น ๆ *หลักการชี้แนะ* ข้อ 10 – ข้อ 23 ได้อธิบายประเด็นการคุ้มครองเหล่านี้ โดยหลักการ กลุ่มแรกให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยทางร่างกายและความปลอดภัยของตัวบุคคล กลุ่มที่สองให้ความสำคัญกับสิทธิของครอบครัว กลุ่มที่สามให้ความสำคัญกับสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม และกลุ่มที่สี่ให้ความสำคัญกับสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมืองและสิทธิอื่นๆที่คล้ายคลึงกัน

การเสริมสร้างความคุ้มครองความปลอดภัยทางร่างกาย และเสรีภาพในการเคลื่อนไหว

จากกฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรม *หลักการชี้แนะ* 10 -15 ได้กำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดสำหรับผู้ลี้ภัยในประเทศ

สิทธิในชีวิต

สิทธิในชีวิตเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานมากที่สุดสำหรับผู้ลี้ภัยในประเทศซึ่งมีเช่นเดียวกับมนุษย์ทุกคน *หลักการชี้แนะ* นี้ได้เน้นย้ำว่า ไม่มีใครอาจรอนชีวิตของผู้อื่นไม่ว่าหญิงหรือชายตามอำเภอใจได้ โดยตระหนักถึงสถานการณ์ที่ผู้ลี้ภัยภายในประเทศมักประสบด้วยตนเอง *หลักการชี้แนะ* นี้จึงให้ความสำคัญเป็นพิเศษถึงความจำเป็นที่จะคุ้มครองพวกเขาจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ฆาตกรรม การประหารชีวิตตามอำเภอใจ และการหายสาบสูญไปเนื่องจากถูกบังคับ ซึ่งส่งผลให้เสียชีวิตไม่เพียงแต่จะห้ามการกระทำที่พรากชีวิตผู้ลี้ภัยภายในประเทศเหล่านี้เท่านั้น แต่ยังมีข้อห้ามมิให้ข่มขู่คุกคามและส่งเสริมให้เกิดการกระทำใดๆดังกล่าวด้วย

ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิต, เสรีภาพ
และความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต
ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
มาตรา 7

หลักการชี้แนะ นี้ได้อ้างอิงโดยเฉพาะถึงสถานการณ์การคุกคามต่อชีวิตของผู้ลี้ภัยภายใน ประเทศที่มักเกิดขึ้นบ่อยครั้ง การโจมตีหรือการใช้ความรุนแรงรูปแบบอื่นต่อผู้ลี้ภัยภายในประเทศ ซึ่งไม่มีส่วนร่วมต่อกรณีขัดแย้งหรือเป็นอริต่อกันอีกแล้ว ถือเป็นข้อห้าม เช่นเดียวกับรูปแบบการต่อสู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อพลเรือน รวมไปถึงการโจมตีทางอาวุธต่อค่าย หรือที่พักพิงของผู้ลี้ภัยภายในประเทศ การปิดล้อมหรือตอลายกหรือโหยง โดยเป็นส่วนหนึ่งของยุทธวิธีทางทหาร หรือการใช้ผู้ลี้ภัยภายในประเทศเป็นเกราะกำบังกองทัม หรือเพื่อการปฏิบัติทางทหารไม่ว่าจะในเชิงบวกหรือเชิงลบ

การใช้ข่มขู่กับกระเบียดเป็นการคุกคามผู้ลี้ภัยภายในประเทศ ซึ่งทำให้เกิดอันตรายต่อพลเรือนรวมถึงผู้ลี้ภัยภายในประเทศด้วย ทั้งในระหว่างและหลังจาก การปะทุของ ภัยพิบัติที่มองไม่เห็น และไม่ได้แยกแยะระหว่างผู้ต่อสู้กับพลเรือน ผู้ลี้ภัยภายในประเทศสามารถตกเป็นเหยื่อของกระเบียด บมเส้นทางไปมาระหว่างสถานที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ของพวกเขาเช่นเดียวกับระหว่างอพยพโยกย้าย ตัวอย่างเช่น ผู้ลี้ภัยที่เป็นผู้หญิงอาจต้องเดินทางไปเป็นระยะทางหนึ่ง เพื่อหาฝิ่นหรือสิ่งของที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ จึงต้องตกอยู่ในภาวะเสี่ยงอันตรายทุกครั้งที้ออกจากสถานที่ตั้งใหม่ ผู้ลี้ภัยในประเทศเองมีโอกาสน้อยมากที่จะรู้ว่าจะรู้จุดใดที่มีการฝังกระเบียด ซึ่งแตกต่างจากคนอื่นๆที่อาศัยในหมู่บ้านนั้นอยู่แล้ว

สิทธิในเกียรติและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ป้องกันการทารุณกรรมและการทรมานโหดร้าย การกระทำที่ผิดมนุษย์และการกระทำให้เสื่อมเสียเป็นพื้นฐานสำคัญของสิทธิมนุษยชน ถึงแม้ว่าจะอยู่ในภาวะฉุกเฉินก็ตามเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่รับผิดชอบไม่ว่าจะละเมิดหรือปล่อยให้มีสิทธิละเมิดสิทธิเหล่านี้ ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศไม่ว่าจะตกเป็นผู้ถูกข่มขืน ถูกทำให้อับอายขายหน้า ถูกละเมิดทางเพศ ถูกบังคับให้ค้าประเวณี หรือการประทุษร้ายที่ลามกอนาจารอื่นๆ *หลักการชี้แนะ* นี้ยังได้ร้องขอให้มีการคุ้มครองจากการถูกทำร้ายเป็นทาส รวมไปถึงการนำไปขายเพื่อการแต่งงาน ถูกเอาผิดเอาเปรียบทางเพศ และการบังคับใช้แรงงานเด็ก เนื่องจากพวกเขาได้เคลื่อนย้ายมาจากชุมชนที่เป็นบ้านเกิด ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศจึงตกเป็นเหยื่อของการกระทำดังกล่าวได้ง่าย ผู้ที่ทำการละเมิดดังกล่าวอาจมีเจตนา ไม่เมียงจะ ทำร้ายเหยื่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น แต่ยังตั้งใจที่จะขยายผล โดยสร้างความน่าสะพรึงกลัวไปยังประชากรที่เป็นผู้พลัดถิ่นภายในประเทศเหล่านี้อีกด้วย เช่นเดียวกับการละเมิดสิทธิในชีวิต, การคุกคาม และการสนับสนุนให้กระทำการใดๆในลักษณะดังกล่าว เป็นสิ่งที่ต้องห้ามด้วยเช่นกัน

**ไม่ควรมีใครที่ถูกละเมิด
หรือทรมาน ถูกกระทำอย่างผิดมนุษย์ หรือ
ถูกข่มขืนหรือลงโทษอย่างย่ำยีศักดิ์ศรี**

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
มาตรา 5

การคุ้มครองการจับกุมคุมขังตามอำเภอใจ

มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพและความมั่นคงปลอดภัยของตน โดยทั่วไปแล้วสิทธิเหล่านี้หมายถึงการที่รัฐบาลไม่ว่าจะจับกุมหรือกักกันผู้คนได้ตามอำเภอใจ ถ้าจะพูดให้ชัดเจนก็หมายความว่า การใช้อำนาจตามอำเภอใจ และเลิกปฏิบัติด้วยการจับกุมคุมขังผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ เพียงเพราะว่าเขาหรือเธอถูกให้อพยพโยกย้ายถิ่นหรือด้วยเหตุผล เช่น ขาดหลักฐานเอกสารที่ใช้แสดงตัว อันเนื่องมาจากสภาวะการเป็นผู้พลัดถิ่น

**ไม่มีใครที่จะถูกจับกุมคุมขัง
โดยการใช้อำนาจตามอำเภอใจได้**

อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
มาตราที่ 9 (1)

ไม่ว่ากรณีใดๆห้ามมิให้ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศถูกจับเป็นตัวประกัน โดยกฎหมายระหว่างประเทศได้ระบุไว้ อย่างชัดเจน ถึงข้อห้ามในการจับตัวประกันระหว่างที่มีความขัดแย้งทางทหาร ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศอยู่ในฐานะที่ตกเป็นเหยื่อได้โดยง่ายจากการกระทำดังกล่าวมากที่สุด ไม่ว่าผู้มีส่วนของรัฐหรือผู้ก่อความไม่สงบก็ไม่อาจจับเอาพลเรือนมาเป็นตัวประกันได้

สำหรับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศแล้ว สิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงของชีวิตนั้น หมายถึงการที่จะไม่ถูกจับกุมคุมขังหรือกักกันไว้ภายในค่าย เว้นเสียแต่ว่า เป็นสถานการณ์ที่มีความจำเป็นอย่างที่สุด และเป็นการกักกันตัวเพียงช่วงที่สถานการณ์ยกเว้นดังกล่าวยังมีอยู่เท่านั้น โดยที่ค่ายดังกล่าวอาจสร้างขึ้น เพื่อเป็นกลไกในการช่วยเหลือและคุ้มครองผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ แต่สถานที่เหล่านี้ต้องเป็นแหล่งเปิด และเพื่อให้สอดคล้องกับ *หลักการชี้แนะ* ข้อ 12 และ 14 ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศที่อยู่ในสถานการณ์ดังกล่าว ควรจะมีอิสระอย่างเต็มที่ที่จะเดินทางเข้าและออกค่ายจากค่าย

การเลือกที่พำนักอาศัย

ประชาชนมีสิทธิในการแสวงหาความปลอดภัยในทุกแห่งที่พวกเขาสามารถหาได้ ยกเว้น ในกรณีฉุกเฉิน พวกเขาไม่มีสิทธิอาศัยในที่เดิม หากนั่นเป็นสิ่งที่เขาเลือก สิทธิโดยก้ำก๋ายไปยังพื้นที่ส่วนอื่นของประเทศ และมีสิทธิออกจากประเทศเพื่อลี้ภัยยังที่อื่น ดังอธิบายข้างต้น สิทธิในการเลือกที่พำนักอาศัยนี้มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต่อผู้ที่สูญเสียครอบครัว บ่าม และทรัพย์สินสมบัติต่างๆ ของพวกเขา และกลายเป็นคนไร้ราก จากเหตุการณ์ที่พวกเขาไม่สามารถควบคุมได้ การมีสิทธิที่จะเลือกที่พำนักอาศัยนี้อย่างน้อยก็ทำให้พวกเขายังสามารถควบคุมและกำหนดชีวิตของพวกเขาได้ทุกๆ คนที่อาศัยโดยถูกต้องตามกฎหมาย

ภายในนรมนแดนของรัฐหรือรัฐใด

ย่อมมีสิทธิ ที่จะมีเสรีภาพในการเดินทางเคลื่อนย้าย

และเสรีภาพในการเลือกที่อยู่อาศัยของตน

อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

มาตรา 12

การคุ้มครองจากการถูกบังคับให้กลับคืนถิ่นฐานเดิม

ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากการบังคับให้หวนคืนถิ่น หรือตั้งถิ่นฐานใหม่ในที่ที่เสี่ยงต่อชีวิต ความปลอดภัย เสรีภาพ และหรือสุขอนามัยของพวกเขา ดังเช่นหลักการแห่งการไม่บังคับให้กลับถิ่นเกิด (nonrefoulement) (การห้ามการบังคับให้กลับประเทศบ้านเกิด) เป็นสิทธิที่สำคัญที่สุดสำหรับผู้ลี้ภัย การคุ้มครองจากการบังคับให้หวนคืนถิ่นก็มีความจำเป็นต่อการคุ้มครองผู้พลัดถิ่นภายในประเทศด้วย หลักการนี้นำมาใช้โดยเฉพาะกับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ เนื่องจากพวกเขาไม่สามารถที่จะอยู่ในถิ่นฐานบ้านเกิดของตนที่มีสถานการณ์ยากลำบากได้ ยิ่งกว่านั้น การรื้อถอนสิทธิที่จะแสวงหาความปลอดภัยจากพวกเขา เท่ากับซ้ำเติมให้เขาเจ็บปวดมากขึ้น

การคุ้มครองจากการถูกบังคับให้เกณฑ์ทหาร

การบังคับให้ผู้ใหญ่และเด็กเกณฑ์ทหารเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับคนจำนวนมาก รวมไปถึงกับ ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ การเกณฑ์ทหารผู้พลัดถิ่นภายในประเทศที่เป็นเด็ก นับว่าเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่ง ดังที่

กรรมาชลา มาซาล ได้ให้ข้อสังเกตในรายงานของเธอนี้ที่มีต่อของสหประชาชาติเกี่ยวกับผลกระทบของความขัดแย้งทางอาหารที่มีต่อเด็กว่า “เด็ก ๆ ที่มีแนวโน้มจะเกณฑ์เป็นทหาร มักมาจากครอบครัวที่ยากจนและด้อยโอกาส หรืออยู่แยกจากครอบครัวของตน” ไม่ว่ารัฐบาลหรือผู้ติดตามที่ก่อความวุ่นวาย ต่างมีความผิดฐานบังคับให้พลเรือนมาทำงาน เพื่อสนองจุดประสงค์ต่างๆทางการทหาร รวมทั้งเพื่อการสนับสนุนการรบ เช่น ทำอาหาร เป็นลูกหาบ เป็นคนเดินสาร เคลเลอร์ก็ประเบิด และให้บริการทางเพศแก่พลรบ

กฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้ระบุเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนว่า ไม่อย่างจะเป็นสภาวะการณใด ๆ ก็ตามผู้พลัดถิ่นภายในประเทศที่เป็นเด็ก ไม่ควรจะถูกเกณฑ์ ต้องการหรือยอมให้มีส่วนร่วมในการต่อสู้ ซึ่ง *สนธิสัญญาเจนีวาและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก* ได้ระบุว่าผู้กระทำความขัดแย้งควรจะถอนตัวจากการเกณฑ์ทหารเด็กที่อายุไม่ถึงสิบห้าปี และควรระงับระงับอย่างยิงในการอนุญาตให้เด็กอายุระหว่างสิบห้าถึงสิบแปดปี มาร่วมกองกำลังทหาร ได้มีความพยายามจะปรับอายุการเกณฑ์ทหารให้สูงขึ้นเป็นสิบแปดปี ขณะที่การเรียกประจำการของผู้ใหญ่สามารถทำได้ตามกฎหมายระหว่างประเทศ เจ้าหน้าที่ของฝ่ายทหารไม่ควรเลือกปฏิบัติต่อบุคคลที่ตกเป็นเป้าเพียงเพราะว่าพวกเขาเป็นผู้พลัดถิ่น

เด็ก ๆ... จะต้องไม่ถูกเกณฑ์
เข้าไปอยู่ในกองกำลังติดอาวุธหรือกลุ่มที่ติดอาวุธ
หรือไม่อนุญาตให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการขัดแย้งที่ต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ
อนุสัญญาเจนีวา
พิธีสารที่ 2, หัวข้อที่ 4(3)

หลักการ นี้ยังได้เน้นย้ำว่า ไม่ว่าในกรณีใด ห้ามเจ้าหน้าที่ใช้การกระทำที่ทารุณ โหดร้ายผิดมนุษย หรือหมิ่นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในการบังคับให้ผู้อื่นยอม หรือลงโทษเมื่อไม่ยอมเข้ารับการเกณฑ์ให้ร่วมปฏิบัติการทางทหาร ตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารไม่อาจจับกุมคุมขังผู้พลัดถิ่นภายในประเทศเป็นตัวประกัน ไม่ให้พวกเขาได้รับอาหาร คุกคามครอบครัวของพวกเขา หรือกระทำการใดๆ ที่คล้ายกับเป็นการบังคับให้พวกเขาเข้าร่วมกองกำลังทหาร

สิ่งที่คุณจะสามารถทำได้

ขั้นตอนต่างๆ ที่ผู้ปฏิบัติงานภาคสนามสามารถดำเนินการ ร่วมกับหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบ
ในภาคสนาม เพื่อคุ้มครองชีวิต ความมั่นคงปลอดภัย และศักดิ์ศรีของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ได้แก่

- เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ระหว่างการอพยพโยกย้ายจากถิ่นฐานเดิม
ให้แก่ผู้พลัดถิ่นและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
- สนับสนุน (Advocate) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ
และให้การสนับสนุนองค์การพัฒนาเอกชนในท้องถิ่นหรือกลุ่มอื่นๆ ในการสนับสนุนสิทธิต่างๆ
เหล่านี้
- ฝึกอบรมบุคลากรทางทหาร รวมทั้งกองกำลังแห่งชาติ และกองกำลังรักษาสันติภาพให้เข้าใจใน
หลักการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง
- จัดตั้งระบบติดตามและรายงาน ที่บันทึกอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรถึงการละเมิดสิทธิ ซึ่งมักเกิด
ขึ้นกับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ
- รายงานการสกัดกั้นการลำเลียงเสบียงอาหาร หรือการละเมิดสิทธิที่ร้ายแรงอื่นๆต่อมาตรฐานการ
ดำรงชีวิตของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ
- รวบรวมข้อมูลและรายงานข้อจำกัดต่างๆ ที่มีต่อเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายของผู้พลัดถิ่น
ภายในประเทศ
- ดำเนินโครงการที่กึ่งประเวณีเพื่อเพิ่มความตระหนักรู้ของวัยจากกึ่งประเวณี
ถ้าเป็นไปได้ให้กึ่งกับประเวณีเสีย
- ให้คงสภาพที่เปราะบาง หรือที่ใกล้เคียงกับชุมชนที่อพยพโยกย้ายมา
เพื่อเพิ่มความคุ้มครอง และกิจกรรมสนับสนุนต่างๆ ให้ดีขึ้น
- ประกันว่าการบริหารจัดการค่ายที่จัดขึ้นสำหรับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ได้สะท้อนให้เห็นหลักการที่
เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองระหว่างการพลัดถิ่น
- ลดการคุกคามจากการถูกโจมตี ด้วยการจำแนกและดำเนินการตามขั้นตอนเพื่อป้องกันไม่ให้ค่ายตก
เป็นเป้าโจมตี
- จำแนกปัจจัยที่ขัดขวางผู้พลัดถิ่นภายในประเทศจากการแสวงหาที่ลี้ภัย หรือแสวงหา สถานที่ปลอดภัย
แห่งอื่นๆของประเทศ และดำเนินการชี้ให้เห็นถึงปัจจัยดังกล่าว
ปรับปรุงจากคู่มือปฏิบัติงานภาคสนามเกี่ยวกับการพลัดถิ่นภายในประเทศ

ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศหลายคนจำเป็นต้องพลัดพรากจากครอบครัวของพวกเขา อันเป็นผลจากความขัดแย้ง หรือ สถานการณ์ที่ทำให้พวกเขาต้องไร้สัญชาติ (Uproot) *หลักการชี้แนะ* ข้อ 16 และ 17 ตระหนักถึงความสำคัญของการดำรงไว้ซึ่งความเป็นครอบครัวแม้จะอยู่ในภาวะพลัดถิ่นก็ตาม

การอยู่ร่วมกันของครอบครัว

หลักการชี้แนะ วรรคต้นให้ผู้รับผิดชอบช่วยเหลือ และคุ้มครองผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ให้ดำรงการอยู่ร่วมกันในครอบครัวได้ การแยกครอบครัวออกจากกันเป็นการรุกรานสิทธิขั้นพื้นฐานในการเคารพต่อชีวิตครอบครัวของบุคคลหนึ่งๆ ไม่ว่าจะหญิงหรือชาย โดยที่หน่วยครอบครัวได้ให้ความปลอดภัยแก่สมาชิกอย่างมีนัยสำคัญ, การแยกสมาชิกครอบครัวออกจากกันจึงเป็นทอน สิทธิอื่นๆ อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กและผู้หญิงจะตกเป็นเหยื่อของการเอาเปรียบได้ง่ายเมื่อถูกแยกออกจากญาติพี่น้องของตน

**ครอบครัวคือหน่วยธรรมชาติ
และหน่วยพื้นฐานของสังคม
ที่ควรได้รับสิทธิในการคุ้มครอง
จากสังคมและรัฐ**
ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
มาตรา 16 (3)

โครงการพิเศษสำหรับเยาวชนที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ (Minor) ซึ่งไม่มีผู้ดูแล ควรจะต้องหลีกเลี่ยงการโดดเดี่ยว และทำให้พวกเขามีภาวะกอดัดทั้งทางร่างกายและจิตใจ โครงการดังกล่าว ควรต้องสอดคล้องกับการให้การดูแลเด็กๆ ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวด้วย องค์การต่างๆ หน่วยงานต่างๆ มีความรับผิดชอบที่จะทำให้แน่ใจว่าโครงการต่างๆ ของตนจะไม่ส่งผลกระทบต่อครอบครัวไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม

เมื่อครอบครัวต้องการอยู่ในที่เดียวกันระหว่างการพลัดถิ่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองควรจะตอบสนองความต้องการเหล่านี้ ภายในขอบเขตเท่าที่ทำได้ สมาชิกของครอบครัวเดียวกันควรสามารถแบ่งปันพื้นที่อยู่ร่วมกันได้ ควรดำรงการอยู่ร่วมกันของครอบครัวไว้แม้ว่าจะถูกกักกัน หรือถูกกักขังในค่ายก็ตาม

การกลับมาอยู่ร่วมกันของครอบครัว

ต้องเน้นย้ำอีกครั้งว่าปัญหาที่ทำให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงที่สุดประการหนึ่งสำหรับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ได้แก่ การถูกแยกออกจากครอบครัว การไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ในระหว่างการหนีจากอันตราย ทำให้ไม่ทราบว่าญาติพี่น้องได้ไปถึงที่หมายอย่างปลอดภัย หรือว่าได้เสียชีวิตลงระหว่างการเดินทาง การแยกพ่อแม่และลูกออกจากกันมักจะเป็นปัญหา อย่างเช่น สถานการณ์ความขัดแย้งใน รวันดา ทำให้เยาวชนยังไม่บรรลุนิติภาวะ ซึ่งขาดผู้ดูแล (Unaccompanied minors) จำนวนมากกว่า ๑๐๐,๐๐๐ คน ระบุว่าอยู่ในค่ายผู้อพยพและผู้พลัดถิ่น ในหลายๆ กรณีเด็กๆ เหล่านี้มีพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือญาติสนิทที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งสามารถกลับไปอยู่ร่วมกันอีกครั้งได้ (Reunited)

แต่ละฝ่ายที่มีความขัดแย้งกัน
ต้องอำนวยความสะดวกแก่คาร์บอน
จากสมาชิกของครอบครัว
ที่พลัดพรากจากกัน เนื่องจากสงคราม
โดยคาร์บอนให้ชีวิตประสงค์เพื่อขอเริ่มต้น
ติดต่อกับสมาชิกอื่นๆ ของครอบครัว ให้หม้ออีกครั้ง
และเพื่อขอพบกันอีก หากเป็นไปได้

อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4

มาตรา 26

หลักการชี้แนะนี้ได้เน้นย้ำสิทธิของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ในอันจะทราบชะตากรรม และแห่งของญาติพี่น้อง
ที่สูญหาย นอกจากนี้ พวกเขายังมีสิทธิกลับมามีส่วนร่วมกับครอบครัวใหม่กับสมาชิกของครอบครัวของเขาโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเร็ว
ได้ โดยเจ้าหน้าที่บ้านเมืองมีความรับผิดชอบหลักในการตามหาญาติ และเมื่ออำนวยความสะดวกได้กลับมามีส่วน
ร่วมกับ แต่พวกเขาควรให้ความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ เช่น สภากาชาดสากล (ICRC) ที่มี
บทบาทเกี่ยวข้องของการสืบหาคนซึ่งสูญหายระหว่างความขัดแย้งและภัยพิบัติอื่นๆ

สิทธิเด็ก

เด็ก ๆ ที่เป็นผู้พลัดถิ่นภายในประเทศมีความต้องการพิเศษ ที่ควรจะต้องตอบสนองในระหว่างการพลัดถิ่น พวกเขา
อยู่ในภาวะที่ตกเป็นเหยื่อได้โดยง่ายต่อการโจมตี ทำร้ายทางร่างกาย บังคับให้เกณฑ์ทหาร และถูกละเมิดสิทธิ
ต่างๆ ของพวกเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อต้องแยกจากครอบครัวของพวกเขา เด็ก ๆ อาจพบว่ามันเป็นการยากที่จะ
ได้รับอาหารที่ต้องการ ที่พักอาศัย การดูแลสุขภาพ การศึกษา และความจำเป็นอื่นๆ หากพวกเขาได้เห็นการ
เสียชีวิตของพ่อแม่หรือรู้เห็นเกี่ยวกับการแข่งขันอื่นๆ พวกเขาอาจต้องทุกข์ทรมานแสนสาหัส และมีความบอบช้ำ
ทางจิตใจด้วยเช่นกัน เพื่อดำเนินการตามหลักการที่มีรายละเอียดอยู่ในอนุสัญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วย
สิทธิเด็ก โครงการที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่เป็ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศควรกำหนดว่าอะไรเป็นสิ่งที่เป็ผลประโยชน์
สูงสุดของเด็ก แม้ว่าการกลับไปอยู่ร่วมกับครอบครัวอีก เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา แต่ถ้าหากเป็นไปได้ ควรให้พวกเขา
ได้มีทางเลือกในการได้ไปอยู่กับครอบครัวอื่น หรือการดูแลอื่นๆ ในหลายๆ กรณี พบว่าการดูแลเด็กวิธีนี้ถึงกล่าว
ต้องการรับการสนับสนุนให้สามารถตอบสนองความต้องการของเด็ก ๆ ที่เป็ผู้พลัดถิ่นนั้น

ในทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็ก
ไม่ว่าจะนำไปปฏิบัติโดยสถาบันสังคมสงเคราะห์
ทั้งของรัฐและเอกชน
ศาลสถิตยุติธรรม, เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง
หรือองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ
ผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก
จะต้องเป็นข้อควรพิจารณาประการแรก

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

มาตรา 3

ห้ามละเมิดศพและสุสาน

เนื่องจากการตายของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศมักเกิดขึ้นบ่อยมากเกินไป *หลักการชี้แนะ* นี้ได้แนะนำประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับซากศพ และที่ตั้งหลุมศพของผู้วายชนม์ ซึ่งเจ้าหน้าที่บ้านเมืองมีหน้าที่รับผิดชอบในการที่จะป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายจากการแย่งชิง หรือการทำลายชิ้นส่วนศพ พร้อมทั้งควรอำนวยความสะดวก ในการดำเนินการส่งชิ้นส่วนศพของผู้เสียชีวิตให้กับญาติ ถ้าหากไม่สามารถส่งกลับคืนได้ เจ้าหน้าที่บ้านเมืองต้องกำจัดชิ้นส่วนหรือศพนั้นอย่างเคารพ รวมทั้งต้องรับผิดชอบในการคุ้มครองและเคารพหลุมฝังศพของผู้พลัดถิ่น นอกจากนี้ *หลักการชี้แนะ* นี้ยังได้ย้ำเตือนเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง ว่าผู้พลัดถิ่นภายในประเทศควรมีสิทธิในการเข้าถึงที่ฝังศพของญาติๆ ของพวกเขา

สิ่งที่คุณสามารถทำได้

ขั้นตอนต่างๆ ที่ผู้ปฏิบัติงานภาคสนามสามารถทำร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ที่ได้รับมอบหมาย ความรับผิดชอบภาคสนาม ในการคุ้มครองความเป็นเอกลักษณ์ของครอบครัว ได้แก่

- *ออกแบบโครงการ* ที่เอื้อให้ครอบครัวได้อยู่ด้วยกัน
- *สนับสนุนโครงการสืบหาญาติและครอบครัว* ที่ทำให้ผู้พลัดถิ่นมีข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่และเหตุการณ์เกี่ยวกับสมาชิกของครอบครัวที่สูญหาย
- *ให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัว* ในการหาที่อยู่ของลูกๆ ที่พลัดพรากจากกันในระยะห่าง การพลัดถิ่น
- *เสนอเรื่องผู้พลัดถิ่นภายในประเทศต่อโครงการกาชาดสากล* ที่ช่วยเหลือพวกเขาให้ได้ติดต่อสื่อสารกับสมาชิกของครอบครัว
- *ส่งเสริมให้ครอบครัวได้กลับมาอยู่ร่วมกันใหม่* โดยให้การสนับสนุน ร่วมเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ และจัดหาเรื่องการเดินทาง และสนับสนุนการให้บริการต่าง ๆ (logistical support)

ปรับปรุงจากคู่มือปฏิบัติงานภาคสนามเกี่ยวกับการพลัดถิ่นภายในประเทศ

การคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศมักจะพบว่าตนเองมักจะไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือหรือโอกาสที่เพียงพอ หลักการชี้แนะข้อ 18, 19, 21 และ 23 ได้ระบุสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อ ผู้พลัดถิ่น โดยเฉพาะ

มาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ

ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศทั่วโลกได้ทนทุกข์ทรมาน เนื่องจากสถานการณ์การครองชีพที่ไม่เพียงพออย่างมาก ภายใต้กฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรม *หลักการชี้แนะ* นี้ได้อธิบายไว้ชัดเจนว่า เจ้าหน้าที่บ้านเมืองมีหน้าที่รับผิดชอบจัดหาความช่วยเหลือขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ หรือประกันว่าผู้พลัดถิ่นภายในประเทศสามารถเข้าถึงความช่วยเหลือขั้นพื้นฐานดังกล่าว โดยที่ไม่ต้องคำนึงถึงว่าพวกเขาจะพักอาศัยอยู่ในค่าย หรือกระจัดกระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ในเมืองหรือชนบทก็ตาม อย่างน้อยที่สุด ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศต้องเข้าถึงแหล่งอาหารที่จำเป็นและน้ำดื่มที่บ้านและที่พำนักอาศัยขั้นพื้นฐาน เสื้อผ้าที่เหมาะสม และการบริการทางการแพทย์ที่จำเป็นรวมทั้งระบบสุขภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วน จำเป็นต่อการยังชีพทั้งสิ้น สาเหตุหลักของการตายของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ รวมทั้งผู้ลี้ภัย ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสงครามอื่นๆ คือ ภาวะทุโภชนาการ การขาดอาหารจะฆ่าชีวิตโดยตัวเอง และผู้ขาดอาหารยังมีโอกาสติดเชื้อได้ง่าย นอกจากนี้การสุขภาพที่ไม่ดี และน้ำที่ปนเปื้อนอาจส่งผลให้อัตราการตายสูงขึ้น ในทำนองเดียวกัน กลุ่มคนที่ปราศจากที่พักอาศัยและเสื้อผ้าที่พอเพียงก็ยิ่งเปราะบางต่อเชื้อโรคที่จะมาคร่าชีวิตและตกอยู่ในสภาพอากาศที่เลวร้าย

รัฐภาคีของอนุสัญญาปัจจุบัน

ได้ตระหนักถึงสิทธิของทุกคน

ที่จะมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่พอเพียง

สำหรับตนและครอบครัวของตน รวมไปถึง

อาหาร เสื้อผ้า และบ้านที่เพียงพอ

และการปรับปรุงสถานการณ์ดำรงชีวิต

อย่างต่อเนื่อง

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ข้อ 12

ควรจะให้ความสนใจเป็นพิเศษเพื่อที่จะแน่ใจว่า การให้ความช่วยเหลือด้านสิ่งของ ได้ไปถึงกลุ่มต่างๆ ที่อ่อนแอ ซึ่งอาจมีความยากลำบากในการได้รับอาหาร ที่พัก และอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่ให้ความช่วยเหลือต่างๆ ควรจะใส่ใจต่อความต้องการของผู้ที่ไร้ความสามารถ ผู้สูงอายุ และเด็กๆ ที่ไม่มีผู้ดูแล ครอบครัวที่มีหัวหน้าเพียงคนเดียว ก็อาจต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพื่อให้แน่ใจว่าการช่วยเหลือที่เพียงพอจะไปถึงครอบครัวของพวกเขา

สิทธิด้านสุขภาพและการรักษาทางการแพทย์

การบริการทางการแพทย์ที่จำเป็น สามารถช่วยป้องกันการเพิ่มขึ้นของอัตราการตาย และการเป็นโรคได้ โดยผ่านกลยุทธการป้องกันโรค และการเฝ้าระวังรักษาโรค อย่างน้อยที่สุด ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศทุกคนควรเข้าถึงบริการสุขภาพขั้นพื้นฐาน ซึ่งรวมถึงการฉีดวัคซีนป้องกันโรคสำหรับเด็กๆ การบริการด้าน สุขอนามัย โพรแกรมอาหารเสริมสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ที่ประสบภาวะทุพโภชนาการ และการบริการด้านอนามัยเจริญพันธุ์ ควรให้ความเอาใจใส่เป็นพิเศษในการป้องกันโรคติดต่อและติดเชื้อ รวมไปถึง เชื้อเอชไอวี ด้วยสถานะการอยู่อาศัยอันคับแคบ ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยๆ โดยเฉพาะในช่วงภาวะฉุกเฉิน การแพร่กระจายของโรคเหล่านี้เกิดขึ้นทั่วไป โดยไม่ต้องใช้ความพยายามใดๆ เป็นพิเศษ นอกจากนี้ ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศทุกคนที่ได้รับบาดเจ็บ บ่อย พิจารณา ควรจะได้รับรักษาทางการแพทย์ตามที่ต้องการให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ การได้เข้าถึงการบริการทางจิตแพทย์ก็เป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากอัตราที่สูงของภาวะความเครียดหลังจากประสบความบอบช้ำทางจิตใจ และปฏิกริยาสนองตอบทางจิตวิทยาที่มีต่อความเครียดที่พวกเขาประสบในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังจากการหนี การพิจารณาทางการแพทย์ เท่านี้ที่นำไปใช้กำหนดว่าเมื่อไรและสิ่งใด คือการบริการสุขภาพทางจิต และสุขภาพกายที่ต้องจัดหามาให้พวกเขา โดยสถานะสุขภาพความเปราะบางผู้พลัดถิ่นภายในประเทศของเขาต้องไม่มีผลต่อการตัดสินใจดังกล่าว

รัฐภาคีของอนุสัญญาฉบับปัจจุบัน

ตระหนักถึงสิทธิของทุกคน

ที่พึงมีสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ที่ได้มาตรฐานสูงสุดเท่าที่จะได้รับได้

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ

สังคมและวัฒนธรรม

มาตรา 12

หลักการชี้แนะนี้ยังได้กระตุ้นว่าควรมีความสนใจเป็นพิเศษต่อความต้องการด้านสุขภาพของผู้หญิง และการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพสำหรับผู้หญิง หน่วยงานที่ให้บริการสุขภาพแก่สตรี และการให้คำปรึกษาสำหรับผู้ที่เป็นเหยื่อของการละเมิดทางเพศ หรือการละเมิดด้านอื่นๆ การให้บริการด้านสุขภาพที่ไม่เหมาะสมหรือเข้าถึงไม่ได้ เป็นอุปสรรคต่อสุขภาพที่ดีของผู้หญิงและครอบครัวของพวกเขา การที่ไม่มีผู้บริการด้านสุขภาพผู้หญิงเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งของการดูแลสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ณ ที่ซึ่งค่านิยมทางวัฒนธรรมได้กีดกันผู้หญิงจากการยอมรับในสายตาของผู้ชาย ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกันของพวกเขา นอกจากนี้ ความต้องการพื้นฐานของผู้หญิง เช่น เสื้อผ้าที่พอเพียง และอุปกรณ์ทำความสะอาดสำหรับผู้หญิงที่มีรอบเดือน มักถูกมองข้ามอยู่บ่อยครั้ง ในการให้บริการสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับผู้หญิง

การมีส่วนร่วมของผู้หญิง

หลักการชี้แนะนี้ได้เน้นย้ำความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้หญิง ในการวางแผนและการแจกจ่ายสิ่งของที่จำเป็นตามสิทธิแก่ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ได้มีเครื่องแสดงว่าการได้เข้าไปมีส่วนร่วมของประชากรผู้พลัดถิ่น

เป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก ในหลายๆ สถานการณ์ การให้ผู้หญิงเข้าร่วมอาจเป็นปัญหา โดยเฉพาะในวัฒนธรรมที่มี
แนวโน้มที่มักกีดกันผู้หญิงจากกลไกการตัดสินใจอย่างหนึ่งทางการ อย่างไรก็ตาม การกีดกันผู้หญิงออกไปนั้นเป็นการ
ละเมิดสิทธิของพวกเธอ ยิ่งไปกว่านั้น ดังที่ *หนังสือการชี้แนะ* นี้ได้ตระหนัก ผู้หญิงที่เปราะบางที่สุดนั้นมีโอกาสที่ดีที่สุด
ว่าอะไรคือความต้องการของตนเองและของครอบครัวของพวกเธอ และพวกเธอสมควรจะมีความคิดที่ดีที่จะตอบสนอง
ความต้องการเหล่านั้นได้อย่างไร ได้มีการประมาณการว่าประมาณร้อยละ 80 ของผู้พลัดถิ่นเป็นผู้หญิงและลูกๆ
ของพวกเธอ การให้เพศหญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการให้บริการต่างๆจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการแจกจ่ายอาหาร และการจัดเตรียมตะกร้าอาหาร การออกแบบและจัดวางข้าวของ
เครื่องใช้ในค่ายหรือที่กำบังอื่นๆ และการแจกจ่ายน้ำและไฟ การตัดสินใจในประเด็นต่างๆเหล่านี้ส่งผลต่อการ
การจัดบริการต่างๆ และความปลอดภัยของผู้หญิงและเด็กที่ได้รับการบริการ

การเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง
เป็นการละเมิดหลักการของ
ความเท่าเทียมแห่งสิทธิ
และการเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
เป็นอุปสรรคต่อ
การมีส่วนร่วมของผู้หญิง
ในเชิงความเท่าเทียมกับผู้ชาย
ทั้งในด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ
และวัฒนธรรมในประเทศของพวกเรา
อีกทั้งยังขัดขวางการเจริญเติบโตทางทรัพย์สิน
ของสังคมและครอบครัว
และทำให้มีความยากลำบากยิ่งขึ้นในการพัฒนา
ศักยภาพของผู้หญิง
ในบริการแก่ประเทศของพวกเราและมนุษยชาติ
อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติ
ต่อสตรีในทุกๆรูปแบบ
อารัมภบท

สิทธิในการมีงานทำ

ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศมีสิทธิแสวงหาการจ้างงาน และเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ความสามารถในการ
หารายได้เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ
เพราะฉะนั้นแล้วพวกเราจำเป็นต้องคอยพิจารณาช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม มีหลายๆ ปัจจัยที่ส่งผลต่อ
ความสามารถของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการตัดสินใจทางด้าน
ความมั่นคงปลอดภัย การมีงานทำ รวมทั้งการถ่ายทอดทักษะต่างๆ ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศอาจต่อต้านการ
ลงทุนทางเศรษฐกิจในชุมชนใหม่ของพวกเรา ถ้าพวกเราเชื่อว่าพวกเราจะได้กลับบ้านโดยเร็ว แต่ถ้ามหาว่าการ

พลัดถิ่นยังคงต้องดิ้นรนต่อไป และโอกาสที่จะสูญเสียฐานบ้านเกิดยิ่งเลือนราง ความสนใจในกิจกรรมทางเศรษฐกิจก็อาจเพิ่มขึ้นได้

**ทุกคนมีสิทธิที่จะทำงาน
ที่จะเลือกรับจ้างทำงานโดยอิสระ
ที่จะมีสภาพการทำงานที่เป็นธรรมและน่าพอใจ
และที่จะได้รับความคุ้มครองจากการว่างงาน**

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

มาตรา 23

สิทธิในทรัพย์สิน

การรับประกันสิทธิในทรัพย์สินมีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ของการเป็นพลัดถิ่นภายในประเทศ ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศมักต้องละทิ้งบ้านของพวกเขา โดยมีการแจ้งล่วงหน้าอย่างกระชั้นชิดเท่านั้น และไม่สามารถที่จะเก็บทรัพย์สินของตนไว้ปลอดภัยได้ ในระหว่างการหลบหนีและในค่ายของผู้พลัดถิ่น ทรัพย์สินที่ติดตัวเพียงจำนวนน้อยที่ถืออยู่ของพวกเขาอาจเสี่ยงต่อการถูกขโมย ทำลาย หรือถูกเจ้าหน้าที่ยึดเอาไปตามอำเภอใจ ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศจึงไม่ควรที่จะถูกยึดทรัพย์สินหรือสิ่งที่มีมูลค่าครอบครองตามอำเภอใจ ด้วยการปล้นสะดม การจู่โจมทั้งโดยตรงหรืออย่างอ้อมเลือก หรือการกระทำที่รุนแรงอื่นๆ ถูกใช้เป็นเกราะกำบังในปฏิบัติการหรือวัตถุประสงค์ทางการทหาร หรือถูกใช้เพื่อการโต้ตอบทางการทหาร รวมทั้งทรัพย์สินของพวกเขาไม่อาจถูกทำลายหรือใช้เพื่อลงโทษรวมหมู่อย่างใดเหมาะสม เจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่รับผิดชอบทั้งในชุมชนที่เป็นถิ่นฐานบ้านเกิดและในสถานที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนในการคุ้มครองทรัพย์สินของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศจากการกระทำดังกล่าว

**ทุกคนมีสิทธิที่จะครอบครองทรัพย์สินของตัวเองโดยสันติ
เช่นเดียวกับกับการมีทรัพย์สินที่ร่วมกับกับคนอื่น
ไม่มีใครที่จะมายึดทรัพย์สินของเขาไปตามอำเภอใจได้**

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

มาตรา 17

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้าหน้าที่บ้านเมืองต้องคุ้มครองทรัพย์สินและสมบัติ ซึ่งผู้พลัดถิ่นภายในประเทศทิ้งไว้ข้างหลังจากการอ้างความเหมาะสมตามอำเภอใจและไม่ชอบด้วยกฎหมาย จากการถือครอง หรือนำไปใช้ ทั้งนี้ได้มีการใช้เวลาและทรัพยากรไปมากมาย ในการที่จะแก้ปัญหาสิทธิความเป็นเจ้าของหลังจากการตั้งถิ่นฐานอย่างสงบ เนื่องจากสิทธิการละเมิดสิทธิขั้นบ่อยครั้ง เมื่อที่ดินและบ้านถูกครอบครองโดยผู้อื่น ก็ทำให้ยุ่งยากมากขึ้น ในการแก้ปัญหาความตึงเครียดของฝ่ายต่างๆ ในสังคม รวมทั้งการอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าของด้วย

สิทธิในการศึกษา

มนุษยชนทุกคนรวมถึงผู้พลัดถิ่นภายในประเทศมีสิทธิในการศึกษา สิทธินี้ฝังกฎบัตรของสหประชาชาติและการเป็นของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะฉุกเฉิน อย่างไรก็ตาม *หลักการที่ ๒๕* นี้ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า เจ้าหน้าที่บ้านเมืองต้องดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่าเด็ก ๆ ที่เป็นผู้พลัดถิ่นภายในประเทศจะได้รับการศึกษาขั้นต้นโดยไม่มีค่าใช้จ่าย การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะต้องยอมรับ แม้อยู่ในบริบทภาวะฉุกเฉินก็ตาม การเข้าเรียนควรเป็นทางเลือก ไม่ใช่ใช้สมัครใจ ผู้ปกครองมีสิทธิเลือกประเภทของการศึกษาที่มีอยู่แก่ลูก ๆ ของพวกเขา เจ้าหน้าที่บ้านเมืองต้องดำเนินการเพื่อที่จะทำให้แน่ใจว่า การศึกษาที่จัดให้กับเด็ก ๆ ที่เป็นผู้พลัดถิ่นทำโดยคำนึงถึงการเคารพต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภาษาและศาสนาของพวกเขา

**ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา
การศึกษาควรแบบให้เปล่า อย่างน้อย
ในระดับการศึกษาขั้นต้นและขั้นพื้นฐาน
และการศึกษาขั้นพื้นฐานควรเป็นภาคบังคับ**
ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

มาตรา 26

ในขณะที่ได้ตระหนักว่า ภายในต้นทศวรรษสิทธิมนุษยชนนั้น ไม่ได้เป็นข้อบังคับให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองจัดการศึกษาแก่ผู้พลัดถิ่นสูงเกินกว่าระดับประถมศึกษา แต่ *หลักการที่ ๒๕* นี้กระตุ้นให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองให้บริการทางด้านการศึกษา และจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พลัดถิ่นที่เปราะบางและผู้หญิงให้เร็วที่สุดเท่าที่ที่สถานการณ์เอื้ออำนวย ส่วนโอกาสในการศึกษาขั้นมัธยมศึกษาและการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะยังคงค้างงักัดในเกือบทุกค่ายที่มีผู้พลัดถิ่นภายในประเทศอยู่ เนื่องจากการขาดแคลนโอกาสทางการศึกษาไม่ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งความสามารถของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศในการเลี้ยงดูตนเอง และต่อการอบรมครูให้มีจำนวนเพียงพอในการที่จะจัดการศึกษาขั้นประถมให้แก่เด็ก ๆ

หลักการที่ ๒๕ นี้ได้ให้ข้อสังเกตเป็นพิเศษ เกี่ยวกับความจำเป็นในการรับรองว่า ผู้หญิงและเด็กหญิงจะได้มีส่วนร่วมในโปรแกรมการศึกษาอย่างเต็มที่ ขณะที่การเข้าถึงการศึกษาเป็นปัญหาสำหรับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศทุกคน แต่ผู้หญิงและเด็กหญิงมักประสบอุปสรรคมากกว่า ซึ่งมักเป็นอุปสรรคทางวัฒนธรรม และสะท้อนความเป็นจริงว่า เด็กผู้หญิงมีแนวโน้มไม่ค่อยได้เป็นผู้แทน (Underrepresented) ในโรงเรียน อย่างไรก็ตาม กฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ระบุไว้อย่างชัดเจนถึงการให้เด็กหญิงและ ผู้หญิงเข้าถึงการศึกษาเท่าเทียมกับผู้อื่น

สิ่งที่คุณจะสามารถทำได้

ขั้นตอนต่าง ๆ ที่ผู้ปฏิบัติงานภาคสนาม โดยร่วมกับบรรณารักษ์ที่ได้รับความหมายให้รับผิดชอบงานในภาคสนาม สามารถใช้ในการคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ได้แก่

- *ติดตามการเข้าถึงความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม* โดยผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ เช่น ทำผ่านแผนงานต่างๆ เพื่อระบุถึงภาวะทุพโภชนาการ, โรค, และอัตราการตายที่เพิ่มขึ้น
- *คุ้มครองสิทธิในการได้มีมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ* โดยประกันว่า ความต้องการขั้นพื้นฐานต่างๆ ด้านอาหาร น้ำ การดูแลสุขภาพ สุขอนามัย ที่น็อกอาศัย และเสื้อผ้า ได้รับการตอบสนอง
- *เข้าถึงการช่วยเหลือทางมนุษยธรรมที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ* เช่น ขนาดและสิ่งที่อยู่ ในตะกร้าอาหารควรเหมาะสม ทั้งด้านโภชนาการและวัฒนธรรมของพวกเขา ที่น็อกอาศัย อาหาร และสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ได้จัดสรร ในลักษณะที่เพิ่มความปลอดภัยแก่เด็กและผู้หญิงให้สูงขึ้น
- *ส่งเสริมโอกาสทางเศรษฐกิจ* โดยการออกแบบและดำเนินการแผนงานที่จะทำให้ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศสามารถหาเลี้ยงชีพตนเองได้ สามารถผลิตอาหาร และเครื่องนุ่งห่มได้เองด้วย
- *สนับสนุนให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่* ในการช่วยเหลือทุกอย่างที่มีต่อผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ในการศึกษาและแผนงานเกี่ยวกับการสร้างรายได้
- *สนับสนุนการเข้าถึงการศึกษา* ของผู้พลัดถิ่นที่เปราะบาง รวมถึงการได้เข้าเรียนในโรงเรียน ห้องเรียน และเมื่อเป็นไปได้ ควรให้โอกาสในการได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งการฝึกทักษะอาชีพให้แก่ทั้งวัยรุ่นและผู้ใหญ่
- *สนับสนุนขั้นตอนต่างๆ* เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิในทรัพย์สินและแก้ปัญหาข้อโต้แย้งเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ

ปรับปรุงจากคู่มือภาคสนามเกี่ยวกับการพลัดถิ่นภายในประเทศ

การคุ้มครองเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

หลักการข้อ 20 และ 22 ได้อธิบายเกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศไว้ดังนี้

การยอมรับการคุ้มครองตามกฎหมาย

การได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนสากล หากไม่มีการยอมรับดังกล่าวผู้พลัดถิ่นภายในประเทศก็จะตกเป็นเหยื่อของการละเมิดสิทธิในรูปแบบต่างๆ ได้โดยง่าย รวมไปถึงการขับขางอย่างไร้เหตุผลต่อการเดินทางไปไหนมาไหนทั้งในและนอกประเทศของตน ต่อการเป็นเจ้าของทรัพย์สินใดๆ และต่อการได้รับการยอมรับในสภาพาสมรส การเกิด รวมทั้งการตาย บ่อยครั้งที่ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศถูกกีดกันความสามารถที่จะใช้สิทธิตามกฎหมายของพวกเขาเนื่องจากขาดเอกสารแสดงสถานะทางกฎหมายของตนเอง ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศอาจทำเอกสารที่แสดงสถานะทางกฎหมายของตนสูญหาย อันเป็นผลจากเหตุการณ์ร้ายแรงที่ทำให้ต้องหลบหนีหรือต้องกลายเป็นผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ นอกจากนี้ เอกสารเหล่านี้อาจถูกทำลายระหว่างหรือหลังจากการหลบหนีก็ได้ เด็กๆ ที่เกิดระหว่างการพลัดถิ่นก็อาจไม่เคยได้รับเอกสารที่เป็นทางการในการแสดงฐานะของตน

ทุกคนจะต้องมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับ ในกฎหมายแห่งว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
มาตรา 16

บ่อยครั้งเกินไป ที่รัฐบาลตั้งข้อกีดกันอย่างไร้เหตุผลในการออกเอกสารใหม่ และเอกสารทดแทนของเดิม เพื่อแสดงตนของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ตัวอย่างเช่น การกำหนดให้พลเมืองทุกคนไปขอรับเอกสารแสดงสถานะบุคคลที่บ้านเกิดของตนเอง หลักการข้อ 22 นี้ได้เน้นย้ำความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองในการออกเอกสารแสดงสถานะบุคคลที่จำเป็นสำหรับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ เพื่อให้การใช้สิทธิตามกฎหมาย รวมถึง หนังสือเดินทาง บัตรประจำตัวประชาชน สูติบัตร และทะเบียนสมรส ถ้าหากผู้พลัดถิ่นภายในประเทศต้องการขอเอกสารใหม่แทนเอกสารเดิมที่สูญหายหรือที่ถูกทำลาย รัฐบาลต้องอำนวยความสะดวกในการออกเอกสารใหม่แทนเอกสารเดิม

หลักการข้อ 22 นี้ยังได้เน้นย้ำว่าผู้หญิงและผู้ชายจะต้องมีสิทธิที่เท่าเทียมในการได้รับเอกสารแสดงสถานะของตนเอง โดยผู้หญิงมักจะมีข้อจำกัดทางร่างกายในการขอรับเอกสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องเดินทางไปหาผู้ที่มิหน้าที่รับผิดชอบ รัฐบาลจะต้องดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่าได้มีการจัดอุปสรรคและข้อกีดกันต่างๆ ดังกล่าวออกไป นอกจากนี้ ผู้หญิงควรจะมีสิทธิที่จะได้รับการออกเอกสารที่เป็นชื่อของตนเองเช่นเดียวกับผู้ชาย ในบางกรณีเอกสารจะออกให้เฉพาะคนที่ป็นหัวหน้าครอบครัวเท่านั้น ซึ่งถ้าเป็นแบบนี้แล้วสมาชิกคนอื่นๆ ของครอบครัวก็มักตกเป็นเหยื่อได้โดยง่ายหากไม่มีหัวหน้าครอบครัวอยู่ด้วย ตัวอย่างเช่น ผู้หญิงอาจไม่สามารถเดินทางไปตลาดได้

อย่างไร้ผลด้วย นอกเสียจากว่าสามีของพวกเธอจะเดินทางไปด้วย ผู้หญิงและเด็กที่ถูกสามีหรือพ่อของพวกเธอ ทอดทิ้งมักมีความเสี่ยง หากไม่มีการปรับปรองตัวเอง

สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ไม่ว่าผู้พลัดถิ่นภายในประเทศจะพักอาศัยอยู่ที่ใดก็ตาม ไม่ควรจะมีทางเลือกปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิในเสรีภาพทาง ความคิดและมโนธรรม ศาสนาหรือความเชื่อ ความคิดเห็น และการแสดงออกของพวกเธอ นอกจากนี้ ผู้พลัดถิ่น ภายในประเทศมีสิทธิในการสมาคมอย่างอิสระ และเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันในกิจกรรมชุมชน และมี สิทธิออกเสียงและเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐบาลและของสาธารณะ บ่อยครั้งที่ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศถูก ริดรอนสิทธิในการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ เนื่องจากพวกเขาไม่ได้พักอาศัยอยู่ในพื้นที่เป้าหมายหรือของของ ตนเอง ในการที่จะทำให้สิทธิเหล่านี้มีความหมาย ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศจะต้องได้เข้าถึงกลไกที่จำเป็นในการ ใช้สิทธิดังกล่าว

ทุกคนมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพ
ในความคิดเห็นและการแสดงออก
สิทธิเหล่านี้รวมไปถึงเสรีภาพ
ในการคงความคิดเห็นไว้โดยปราศจากการแทรกแซง
และในการแสวงหา ได้รับ และเผยแพร่
ข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็น
ผ่านสื่อใดๆก็ตาม
อย่างปราศจากขมขื่น
ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
มาตรา 19

ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศยังมีสิทธิที่จะติดต่อสื่อสารในภาษาที่พวกเขาเข้าใจ มีผู้พลัดถิ่นภายในประเทศจำนวนมากที่เป็ชนกลุ่มน้อย รวมถึงชนเผ่าดั้งเดิม ซึ่งไม่ได้พูด อ่าน หรือเขียนภาษาของคนส่วนใหญ่ หรือของกลุ่มคนที่ มีอำนาจ หากบริการหรือความช่วยเหลืออื่นใดจัดสรรให้ โดยไม่เพียงภาษาที่พวกเขาไม่เข้าใจ ผู้พลัดถิ่น ภายในประเทศอาจต้องเผชิญกับอุปสรรคอันไม่อาจเอาชนะได้ ในการใช้สิทธิของตนเองตามที่ได้ระบุไว้ในหลักการ นี้

สิ่งที่คุณสามารถทำได้

ขั้นตอนต่าง ๆ ที่ผู้ปฏิบัติงานภาคสนาม โดยร่วมกับหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานในภาคสนาม สามารถใช้ ในการคุ้มครองสิทธิพลเมืองและทางการเมืองของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ได้แก่

- *สนับสนุนโครงการที่จะจัดทำเอกสารใหม่แทนเอกสารที่สูญหาย* เช่น สูติบัตร หรือ โฉนดที่ดิน
- *ปรึกษา* ขอความคิดเห็น และหรือ ไม่ก็ ให้ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของโครงการ
- *ส่งเสริมสิทธิพลเมือง* ของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิทธิในการลงคะแนนและช่วยเหลือพวกเขาในการใช้สิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น รวบรวมกลุ่ม มโนธรรม ศาสนาหรือความเชื่อ ความคิดเห็น และการแสดงออก

ปรับปรุงจากคู่มือผู้ปฏิบัติงานภาคสนามเกี่ยวกับการพลัดถิ่นภายในประเทศ

หลักการที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือทางด้านการมนุษยธรรม

การเข้าถึงการช่วยเหลือทางด้านการมนุษยธรรมเป็นปัญหาที่ก่อดังประการหนึ่ง ที่กระทบต่อผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ในตอนที่ 4 ของ *หลักการชี้แนะ* นี้ได้ระบุถึงบทบาทและความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง และองค์การระหว่างประเทศ ในการจัดหาความช่วยเหลือทางด้านการมนุษยธรรมสำหรับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ แม้หลักการเหล่านี้ จะให้การยอมรับถึงความรับผิดชอบที่ใหญ่หลวงของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองของประเทศในการช่วยเหลือพลเมืองของตน แต่ก็ยังยืนยันความสำคัญขององค์การมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย

ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง

หลักการชี้แนะ นี้ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า เจ้าหน้าที่และความรับผิดชอบเบื้องต้นในการจัดหาความช่วยเหลือทางด้านการมนุษยธรรมแก่ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศตกอยู่กับเจ้าหน้าที่บ้านเมือง หน้าที่งานของเด็ยวกันนี้ กลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาลก็ต้องปฏิบัติตาม โดยทำต่อประชาชนที่เป็นพลเรือนภายใต้การปกครองของตน ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของทั้งสองฝ่ายอาจให้ความช่วยเหลือโดยตรงต่อผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ เมื่อตีาเนินการเช่นนี้ ทั้งสองฝ่ายควรรีให้ความช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรม และไม่เอานโยบายเข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และไม่เลือกปฏิบัติ ถ้าทั้งสองฝ่ายไม่สามารถหรือไม่เต็มใจให้ความช่วยเหลือ ก็ต้องยินยอมให้เข้าถึงความช่วยเหลืออย่างรวดเร็วและไม่ขัดขวาง จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เหมาะสมอื่น ๆ ซึ่งมีความสามารถและเต็มใจเข้าไปดำเนินการช่วยเหลือเหล่านั้น เมื่อองค์การด้านการมนุษยธรรมระหว่างประเทศ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เหมาะสมอื่น ๆ ได้เสนอให้ความช่วยเหลือในนามของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ เจ้าหน้าที่บ้านเมืองและกลุ่มผู้ต่อต้านจะต้องไม่ถือว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ไม่เป็นมิตร หรือก้าวร้าวก่อกวนภายในประเทศของตน และจะต้องไม่ระงับการอนุญาตตามอำเภอใจ

บทบาทของการช่วยเหลือทางด้านการมนุษยธรรม

หลักการชี้แนะ นี้มีความชัดเจนว่า องค์การด้านการมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีสิทธิเสนอการให้บริการต่างๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงไปถึง องค์การกาชาดสากล (ICRC) ที่มีหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจนในระหว่างความขัดแย้งที่มีการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ รวมทั้งข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยของสหประชาชาติ (UNHCR) ซึ่งในบางครั้งได้รับการร้องขอให้ตีาเนินการในนามของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ส่วนองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ เช่น ยูนิเซฟ โครงการอาหารโลก โครงการพัฒนาของสหประชาชาติ และองค์การระหว่างประเทศเกี่ยวกับการอพยพ แต่ไม่ได้จำกัดเพียงเท่านั้นที่มีบทบาทสำคัญ เช่นเดียวกับผู้ลี้ภัยจากเจ้าหน้าที่ระดับประเทศของประเทศอื่นๆ (รวมทั้งกองกำลังทหารที่ใช้อาวุธและความช่วยเหลือต่างๆ ให้การสนับสนุนการจัดการและบริการและสัณหาระต่างๆ (logistical support) และจัดส่งบริการทางมนุษยธรรม) และองค์การพัฒนาเอกชนทั้งในระดับท้องถิ่นและระหว่างประเทศ

องค์กรด้านมนุษยธรรมที่ไม่มีความเอื้อียง เช่น

องค์การกาชาดสากล

อาจเสนอการให้บริการของตนแก่แต่ละฝ่ายที่มีความขัดแย้งกัน

อนุสัญญาเจนีวา

มาตรา 3

เช่นเดียวกันกับเจ้าหน้าที่บ้านเมือง, หน่วยงานเหล่านี้จะต้องจัดทำโครงการให้ความช่วยเหลือที่มีมนุษยธรรม ไม่เอื้อียง และปราศจากการเลือกปฏิบัติ เคารพต่อมาตรฐานระหว่างประเทศและหลักจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้อง หลักจรรยาบรรณดังกล่าวผูกพันให้หน่วยงานที่รับช่วงจัดสรรความช่วยเหลือเหล่านี้ จัดสรรความช่วยเหลือบนพื้นฐานความต้องการของผู้รับความช่วยเหลือ โดยไม่ต้องคำนึงถึงทัศนคติทางการเมืองหรือความเชื่อทางศาสนาของพวกเขา

สิทธิที่พึงได้รับ

ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม

และที่จะเสนอความช่วยเหลือดังกล่าว

เป็นหลักมนุษยธรรมขั้นพื้นฐาน

ที่พลเมืองทุกคนของทุกประเทศ...

มีสิทธิที่จะได้รับ

เมื่อเราให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม

จะไม่ได้เป็นการให้ต่อพวกน้อง หรือให้ในเชิงการเมือง

และไม่ควรจะถูกมองให้เป็นเช่นนั้น

หลักความประมุขิตีสำหรับ

กาชาดสากล

และจันทร์เสี้ยวแดง

และองค์กรพัฒนาเอกชน

ในโครงการให้ความช่วยเหลือสำหรับภัยพิบัติ

บทบาทในการให้ความคุ้มครอง

องค์กรระหว่างประเทศ อาทิ ICRC และ UNHCR เป็นหน่วยงานที่ได้รับมอบอำนาจเฉพาะในการดำเนินการให้ความคุ้มครองผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ องค์กรอื่น ๆ ที่เป็นองค์กรระหว่างประเทศและองค์กรพัฒนาเอกชน ควรจะพิจารณาและให้คุ้มครองผู้พลัดถิ่นภายในประเทศด้วย ในระหว่างการให้ความช่วยเหลือนั้น ผู้ปฏิบัติงานภาคสนามมักจะได้รับรู้ถึงการละเมิดสิทธิ ความไม่มั่นคงปลอดภัยของผู้พลัดถิ่น ตลอดจนปัญหาอื่น ๆ ในการให้ความคุ้มครองผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ *หลักการชี้แนะ* นี้ได้เน้นย้ำว่า หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมมีความรับผิดชอบที่จะใช้มาตรการที่เหมาะสม เมื่อต้องเผชิญกับการละเมิดสิทธิดังกล่าว

ความมั่นคงปลอดภัยของบุคลากรที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม

บุคลากรที่ให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมมักถูกคุกคามและเป็นเป้าโจมตีเพิ่มขึ้น อันเป็นเหตุให้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต ในที่สุดการโจมตีดังกล่าวได้จำกัดการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมของผู้ลี้ภัยภายในประเทศด้วย *หลักการชี้แนะ* ได้เน้นย้ำความจำเป็นในการคุ้มครองความปลอดภัยและความมั่นคงของผู้จัดส่งความช่วยเหลือ เช่นเดียวกับความช่วยเหลือที่จัดสรรให้ ความรับผิดชอบที่จะรับประกันความปลอดภัยของผู้ทำงานที่ให้ความช่วยเหลือผู้ลี้ภัยภายในประเทศ เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองซึ่งดูแลพื้นที่ ที่ผู้ทำงานที่ให้ความช่วยเหลือปฏิบัติงานอยู่ ผู้ทำงานที่ให้ความช่วยเหลือฯ ไม่ควรจะถูกเป็นเป้าหมายของการโจมตีหรือการกระทำที่รุนแรงใดๆ

การที่เจ้าหน้าที่ผู้ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ลี้ภัยภายในประเทศถูกโจมตีมากขึ้น ทำให้มีความจำเป็นที่จะพัฒนาแผนแม่บทความปลอดภัยของคณะเหล่านี้ โดยในกระบวนการวางแผนควรคำนึงถึงมาตรการในการป้องกัน รวมทั้งแนวทางอพยพผู้ทำงานที่ตกอยู่ในอันตรายออกมา ความปลอดภัยจะเพิ่มขึ้นได้ เช่น เมื่อผู้ทำงานภาคสนามคอยขอให้เพื่อนร่วมงานแจ้งตำแหน่งที่ๆ อยู่นอยู่ หรือติดต่อสื่อสารกันบ่อยๆ ทางวิทยุหรือวิธีสื่อสารอื่นๆ มาตรการอื่นๆ อาจหาได้ใน *อนุสัญญาว่าด้วยความปลอดภัยของบุคลากรองค์การสหประชาชาติและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง* ได้รับความเห็นชอบจากสหประชาชาติในปี พ.ศ. 2539

หลักการชี้แนะ นี้ยังได้เรียกร้องให้ ทุกฝ่ายให้เคารพและคุ้มครองการขนส่งและการส่งเสบียงอาหาร ให้กับผู้ลี้ภัยภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การช่วยเหลือทางมนุษยธรรมไม่ควรถูกเบี่ยงเบนให้เป็นจุดประสงค์ทางการเมืองหรือทางทหาร โศกโสมถึงที่หลักการนี้มักถูกละเลยและมองข้ามอยู่บ่อยครั้ง ในบางกรณีรัฐบาลหรือกลุ่มกองกำลังทหารฝ่ายต่อต้านมักจับกุมและยึดอาหารและเสบียงที่ขนส่งมา ทางเรือไว้เพื่อเอาไปใช้ประโยชน์ต่อฝ่ายตน ส่วนในกรณีอื่นพบว่าทหารมักบังคับเก็บภาษี หรือยึดเอาอาหารและเสบียงบางส่วนไว้ก่อนที่พลเรือนจะได้รับ

สิ่งที่คุณสมารถทำได้

ชั้นตอนต่าง ๆ ที่ผู้ปฏิบัติงานภาคสนาม โดยร่วมกับหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานในภาคสนาม สามารถใช้ใ้ในการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมแก่ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ได้แก่

- *ออกแบบมาตรการการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครอง* เพื่อให้แน่ใจว่าไม่เอนเอียง เข้ากับฝ่ายใด และเพื่อให้แน่ใจว่าการออกแบบโครงการใดๆ จะไม่มีการเลือกปฏิบัติ ต่อทั้งผู้พลัดถิ่นและชาวบ้านที่เป็นเจ้าของพื้นที่
- *ออกแบบโครงการให้ความช่วยเหลือโดยความเคารพอย่างเต็มที่* สอดคล้องกับค่านิยมและสิทธิของ บุคคล
- *สนับสนุนและจัดทำจรรยาบรรณ* สำหรับปฏิบัติการด้านมนุษยธรรมร่วมกับผู้บริจาค รัฐบาล องค์การระหว่างประเทศ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- *จัดทำระบบการให้คำปรึกษาเป็นประจำ* ระหว่างหน่วยงานด้านมนุษยธรรมที่ทำงานกับ ผู้พลัดถิ่น เพื่อให้แน่ใจถึงความต่อเนื่องของนโยบายการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม การพัฒนาและการบังคับใช้นโยบายที่เป็นรูปแบบเดียวกันในอันับยังเบบความช่วยเหลือ ทางด้านมนุษยธรรมไปเพื่อจุดประสงค์ทางการทหารและทางการเมือง
- *ช่วยเหลือในการเตรียมร่างกฎหมายการจดทะเบียนองค์กรพัฒนาเอกชนหรือมาตรการทางกฎหมาย* อื่นๆ ที่เอื้อต่อการดำเนินงานขององค์กรที่ให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมต่อ ผู้พลัดถิ่น ภายในประเทศ
- *สนับสนุน ทั้งทางด้านวิชาการและการเงิน* ในความพยายามของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองซึ่งตระหนักถึง *ความสำคัญเรื่องนี้* เพื่อเต็มเต็มความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม อันรับผิดชอบ ต่อผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ
- *สนับสนุนอย่างแข็งขันเพื่อให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม* ได้เข้าถึงประชากรผู้พลัดถิ่น ทุกคน บันทึกเป็นเอกสารและรายงานถึงปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงความช่วยเหลืออย่าง เต็มที่และเสรี พร้อมทั้งความพยายามเบี่ยงเบนความช่วยเหลือไปจากประชากรที่เป็นพลเรือน
- *ใช้ประโยชน์จากวิธีการเข้าถึงความช่วยเหลือในรูปแบบที่ไม่เป็นประเพณี* เช่น จัดหน่วยเคลื่อนที่ เร็ว การขนส่งทางอากาศ หรือการปฏิบัติการข้ามพรมแดน เพื่อให้การช่วยเหลือทางมนุษยธรรม ไปถึงเข้าถึงผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ

สิ่งที่คุณสามารถทำได้ (ต่อ)

- *ติดตามเรื่องสิทธิมนุษยชนและคุ้มครองความต้องการ* ของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ในระหว่างปฏิบัติการช่วยเหลือทางมนุษยธรรม ติดตามสื่อสารอย่างสม่ำเสมอกับ องค์การที่สนับสนุนทางด้านสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้พลัดถิ่น ภายในประเทศ
- *ออกแบบแผนในการคุ้มครองผู้ปฏิบัติงานด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พลัดถิ่น ภายในประเทศ* รวมถึงแผนในการป้องกันการใช้ความรุนแรง และการอพยพ ผู้ปฏิบัติงานที่ตกอยู่ในอันตราย
- *สนับสนุนอย่างแข็งขันเพื่อให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม* ได้เข้าถึงประชากรผู้พลัดถิ่นทุกคน บังคับเป็นเอกสารและรายงานถึงปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงความช่วยเหลืออย่างเต็มที่และเสรี หรือพบกับความพยายามเบี่ยงเบนความช่วยเหลือไปจากประชากรที่เป็นพลเรือน
- *ใช้ประโยชน์จากวิธีการเข้าถึงความช่วยเหลือในรูปแบบที่ไม่เป็นประเพณี* เช่น จัดหน่วยเคลื่อนที่เร็ว การขนส่งทางอากาศ หรือการปฏิบัติกรข้ามพรมแดน เพื่อที่จะให้การช่วยเหลือทาง มนุษยธรรมไปถึงเข้าถึงผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ
- *ติดตามเรื่องสิทธิมนุษยชนและคุ้มครองความต้องการ* ของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ในระหว่าง ปฏิบัติการช่วยเหลือทางมนุษยธรรม ติดตามสื่อสารอย่างสม่ำเสมอกับ องค์การที่สนับสนุนทางด้าน สิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ
- *ออกแบบแผนในการคุ้มครองผู้ปฏิบัติงานด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พลัดถิ่น ภายในประเทศ* รวมถึงแผนในการป้องกันการใช้ความรุนแรง และการอพยพผู้ปฏิบัติงานที่ ตกอยู่ในอันตราย

ปรับปรุงจากคู่มือการปฏิบัติงานภาคสนามเกี่ยวกับการพลัดถิ่นภายในประเทศ

หลักการที่เกี่ยวข้องกับการหวนคืนถิ่นและการตั้งถิ่นฐานใหม่

การหาแนวทางแก้ไขปัญหาย่างยั่งยืนเป็นเป้าหมายสูงสุดสำหรับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ การแก้ปัญหานี้ อาจจะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ เมื่อผู้พลัดถิ่นสามารถกลับไปใช้ชีวิตอย่างมั่นคงปลอดภัย ที่ถิ่นฐานเดิมของพวกเขาหรือถิ่นฐานใหม่ในท้องถิ่น หลักการที่ 29 ถึง 30 ได้กำหนดมาตรฐานสำหรับการหวนคืนถิ่นหรือการตั้งถิ่นฐานใหม่ หรือการคืนสู่การเป็นสมาชิกชุมชน (การบูรณาการกลับคืน) ของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ

สิทธิของผู้หวนคืนถิ่นและผู้ตั้งถิ่นฐานใหม่

สิทธิในการหวนคืนถิ่นและการตั้งถิ่นฐานใหม่

ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศมีสิทธิที่จะหวนคืนถิ่นอย่างสมัครใจด้วยความปลอดภัยและมีศักดิ์ศรีไปยังถิ่นฐานบ้านเกิดของตนหรือตั้งถิ่นฐานใหม่ด้วยความสมัครใจในท้องถิ่น สิทธินี้เป็นผลมาจากสิทธิเสรีภาพในการโยกย้ายหรือเดินทาง และเสรีภาพในการเลือกที่อยู่อาศัย การเคารพในสิทธิประการนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อสถานะที่เป็นสาเหตุของการพลัดถิ่นนั้นได้สิ้นสุดลงและผู้พลัดถิ่นอาจต้องออกจากสถานะที่ลี้ภัย เมื่อสถานการณ์ต่างๆ เอื้ออำนวย ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศก็สามารถกลับคืนถิ่นได้ เว้นเสียแต่ว่าจะถูกบังคับไม่ให้กลับไปยังถิ่นฐานเดิม ในทำนองเดียวกัน ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศไม่ควรจะถูกบังคับให้หวนคืนถิ่น ถ้าพวกเขาไม่ต้องการ หากผู้พลัดถิ่นภายในประเทศต้องการโยกย้ายไปยังที่อื่นในประเทศ นั่นก็เป็นสิทธิของพวกเขาหรือเธอ

การคุ้มครองจากการถูกเลือกปฏิบัติ

ไม่ว่าที่ใดก็ตามในประเทศที่ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศเลือกตั้งถิ่นฐาน พวกเขาไม่ควรที่จะถูกเลือกปฏิบัติเพียงเพราะว่าเป็นผู้พลัดถิ่น พวกเขาสิทธิในการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะอย่างเต็มที่และเท่าเทียมทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภาค และระดับชาติ นอกจากนี้พวกเขายังมีสิทธิเข้าถึงบริการสาธารณะอย่างเท่าเทียมอีกด้วย

สิทธิในการได้รับคืนทรัพย์สินและค่าชดเชย

ในการหวนคืนถิ่นหรือการตั้งถิ่นฐานใหม่ ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศมีสิทธิที่จะได้รับคืนทรัพย์สินของเขาหรือเธอ เมื่อการรับคืนนั้นเป็นไปได้ เขาหรือเธอก็ควรได้รับค่าชดเชยสำหรับการสูญหายของทรัพย์สินหรือได้รับการทดแทนในรูปแบบอื่น

ความรับผิดชอบในการหวนคืนถิ่น ตั้งถิ่นฐานใหม่ และบูรณาการกลับคืน

เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานระดับประเทศ

เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานระดับประเทศ มีหน้าที่และความรับผิดชอบเบื้องต้นในการดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่า ได้มีแนวทางแก้ไขปัญหายั่งยืนสำหรับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ โดยเจ้าหน้าที่เหล่านี้ต้องกำหนดเงื่อนไขว่าการหวนคืนถิ่นอย่างปลอดภัยและมีศักดิ์ศรีสามารถทำได้ นอกจากนี้พวกเขายังต้องจัดวิธีการเพื่อให้มั่นใจถึงความปลอดภัยในการหวนคืนถิ่นหรือการตั้งถิ่นฐานใหม่ เจ้าหน้าที่บ้านเมืองเหล่านี้ควรใช้ความพยายามทุกวิถีทางเพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดการบูรณาการกลับคืน หรือการคืนสู่การเป็นสมาชิกของชุมชน (Reintegration) แก่ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศที่หวนคืนถิ่นเดิม หรือตั้งถิ่นฐานใหม่ เจ้าหน้าที่บ้านเมืองดังกล่าวยังต้องช่วยผู้พลัดถิ่นภายในประเทศที่หวนคืนถิ่นและตั้งถิ่นฐานใหม่ ได้รับคืนทรัพย์สินและทรัพย์สินสมบัติ หากไม่สามารถคืนให้ได้ เจ้าหน้าที่เหล่านี้ควรจะช่วยผู้พลัดถิ่นภายในประเทศได้รับค่าชดเชยหรือการทดแทนในรูปแบบอื่นๆ

ในเชิงปฏิบัติความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ระดับประเทศนั้นรวมไปถึง แสวงหาข้อยุติความขัดแย้งอย่างสันติ ใช้มาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและกฎหมายว่าด้วยมนุษยธรรม จัดการขนย้ายอย่างปลอดภัยแก่ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ และให้ความช่วยเหลืออย่างเพียงพอและความคุ้มครองทางกาย ระหว่างการเดินทางและการย้ายที่อยู่ใหม่ ความรับผิดชอบบางประการมีความยากลำบากที่จะดำเนินการ เนื่องจากความขัดแย้งที่เปราะบางทำให้การพลัดถิ่นมักจะนำไปสู่การทำลายโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เสมอ คนอาจต้องกลับไปสู่ถิ่นฐานเดิม โดยไม่สมัครใจ ถนน โรงเรียน ที่เก็บสำรองอาหาร หรือการบริการขั้นพื้นฐานอื่นๆ ที่ต้องอาศัยเวลาเป็นแรมเดือนหรือแรมปีก่อนที่ชุมชนจะกลับมารุ่งเรืองได้ ในช่วงเวลานั้นก็อาจมีภาวะตึงเครียดระหว่างผู้คนที่มีความแตกต่างกัน ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ผู้อพยพที่รอลงกลับประเทศ และผู้ที่พักอาศัยอยู่ตรงนั้นตลอดเวลาที่มีความขัดแย้ง ซึ่งผู้พักอาศัยเหล่านี้ ปัจจุบันอาจอาศัยอยู่ทรัพย์สินซึ่งผู้พลัดถิ่นภายในประเทศละทิ้งไว้ก็ได้ ในการทำให้การบูรณาการกลับคืนสำเร็จนั้น โครงการที่รัฐภาคีคิดอยู่ที่ชุมชนมักจะเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุด ที่จะประกันว่า ทุกคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนสามารถเลี้ยงดูตนเองได้ว่าโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ถูกสร้างขึ้นใหม่ และว่ามีการใช้ความพยายามต่างๆ เพื่อบรรลุความสามัคคีกัน ความพยายามดังกล่าวต้องรวมไปถึงการจัดตั้งหลักนิติธรรม (Rule of law) ขึ้นใหม่ การสร้างกลไกส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน และการฟื้นฟูกระบวนการยุติธรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินและการโต้แย้งอื่นๆ

องค์การระหว่างประเทศ

ด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ที่ซับซ้อนและความต้องการที่หลากหลายของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ *หลักการชี้แนะ* นี้กระตุ้นให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองฝ่ายต่างๆ ยอมให้ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศสามารถเข้าถึงความช่วยเหลือจากองค์การมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และผู้มีบทบาทที่เหมาะสมอื่นๆ ได้อย่างรวดเร็วและไม่ขัดขวาง ความ

ช่วยเหลือจากหน่วยงานในประเทศมีหลายรูปแบบ รวมทั้งการขนส่งผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ขนส่งอาหารและความช่วยเหลือเร่งด่วนอื่นๆ ความช่วยเหลือด้านการก่อสร้างและการฟื้นฟูบูรณะ การยุติความขัดแย้ง การระดมการสร้างระบบประชาธิปไตย การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาว ในการประเมินความช่วยเหลือและการคุ้มครองความต้องการของผู้พลัดถิ่นและผู้ที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ องค์การระหว่างประเทศและเจ้าหน้าที่บ้านเมืองในประเทศ ควรจะประเมินสภาพต่างๆ ได้แก่ สถานการณ์ด้านความมั่นคงปลอดภัย รวมทั้งปัญหาที่ระเบิด ทัศนคติของคนในท้องถิ่นที่มีต่อ ผู้ที่พลัดถิ่น ความพร้อมของอาหาร ที่นํากาอาศัย เสื้อผ้า และการดูแลสุขภาพ สภาพของอาคารสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคสำหรับโรงเรียน คลินิกสุขภาพ อนามัย สะพาน และระบบสุขาภิบาล (Sanitation system) ประสิทธิภาพของระบบการพิจารณาคดี และวิธีการอื่นๆ ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โอกาสทางเศรษฐกิจทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการบูรณาการกลับคืน

สิ่งที่คุณสามารถทำได้

ขั้นตอนต่าง ๆ ที่ผู้ปฏิบัติงานภาคสนาม โดยร่วมมือกับหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานในภาคสนาม สามารถใช้ในการช่วยเหลือในการหวนคืนถิ่น การตั้งถิ่นฐานใหม่ และการคืนสู่การเป็นสมาชิกชุมชน (บูรณาการกลับคืน) ของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ได้แก่

- *ช่วยเหลือตัวแทนชุมชนพลัดถิ่นในการประเมินสภาพ* ในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการคืนถิ่นหรือการตั้งถิ่นฐานใหม่ ด้วยการสนับสนุนการเยี่ยมชม หรือเข้าเยี่ยมชมพื้นที่ที่มีศักยภาพในการหวนคืนถิ่นหรือตั้งถิ่นฐานใหม่ เพื่อประเมินสภาพของพื้นที่ดังกล่าวได้อย่างอิสระ
- *ประชุมปรึกษากับผู้นำของกลุ่มผู้พลัดถิ่น* ๆ ก่อนหวนคืนถิ่นหรือตั้งถิ่นฐานใหม่ ต้องทำให้ผู้แทนของผู้หญิงและกลุ่มสำคัญทั้งหมดของชุมชนพลัดถิ่นที่ตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการหวนคืนถิ่นหรือตั้งถิ่นฐานใหม่เป็นความสมัครใจ
- *ประชุมปรึกษาระหว่างผู้นำของชุมชนพลัดถิ่น เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และองค์การระหว่างประเทศ* ที่เกี่ยวข้องกับ การหวนคืนถิ่น หรือตั้งถิ่นฐานใหม่ เพื่อประกันว่าได้ดำเนินการเคลียร์ย้ายคนด้วยความปลอดภัยและมีศักดิ์ศรี
- *เตรียมตัวสำหรับการเก็บข้อมูลระดับหรือระดับรองเพื่อสร้างความตระหนัก* ว่ามีผู้ลงทะเบียนติดต่อโดยตรง จุดไหนในพื้นที่ที่จะหวนคืนถิ่นหรือพื้นที่ที่จะตั้งถิ่นฐานใหม่
- *ทำการศึกษาก่อนเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม* ในแผนการหวนคืนถิ่นหรือการตั้งถิ่นฐานใหม่ และแสวงหาวิธีการในการลดการสูญเสียของสิ่งแวดล้อม จากกระบวนการการหวนคืนถิ่นให้เหลือน้อยที่สุด และเมื่อจำเป็น ควรวางแผนในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในสถานที่ที่พลัดถิ่นด้วย
- *ระบุและช่วยจัดการความขัดแย้งที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้น* ระหว่างชุมชน โดยการประชุมปรึกษากันระหว่างผู้พลัดถิ่นฯ กับประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่จะหวนคืนถิ่นหรือตั้งถิ่นฐานใหม่ โดยคำนึงถึงความต้องการของผู้อยู่อาศัย เช่นเดียวกับผู้หวนคืนถิ่นอันเป็นประชากรในการออกแบบโครงการและดำเนินการป้องกันการไม่เห็นด้วย หรือความรู้สึกขมขื่น

สิ่งที่คุณจะสามารถทำได้ (ต่อ)

- *ประเมินสภาพภาพทางกฎหมาย* หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อพิจารณาตัดสินข้อร้องเรียนเกี่ยวกับสิทธิของผู้หวนคืนถิ่นที่มีต่อที่ดินและทรัพย์สิน เมื่อกลับคืนยังถิ่นฐานเดิม ออกแบบโครงการที่รับรองว่าผู้พลัดถิ่นภายในประเทศจะได้รับความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สิน และสามารถเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมาย ถ้าจำเป็นข้อร้องเรียนสิทธิที่มีต่อทรัพย์สินนั้นอีกครั้ง
- *เตรียมการขนส่งอย่างมีประสิทธิภาพ* โดยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากชุมชนของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ทำให้พวกเขาสามารถเดินทางกลับยังถิ่นฐานบ้านเกิดหรือสถานที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี
- *ออกแบบโครงการเพื่อสร้างสาธารณูปโภค* ใหม่ของชุมชน ในพื้นที่ที่มีกิจการหวนคืนถิ่นหรือการตั้งถิ่นฐานใหม่
- *ออกแบบโครงการสำหรับหัวหน้าครอบครัวที่เป็นผู้หญิง* และกลุ่มพิเศษอื่นๆ ในพื้นที่ของ การหวนคืนถิ่นหรือการตั้งถิ่นฐานใหม่
- *ดำเนินโครงการติดตามตรวจสอบสภาพสิทธิมนุษยชน* ในพื้นที่ที่มีกิจการหวนคืนถิ่นหรือการตั้งถิ่นฐานใหม่ ร่วมกับตัวแทนจากหน่วยงานระหว่างประเทศ หากต้องการ
- *วางแผนระยะยาวเพื่อจัดกิจกรรมการคืนสู่การเป็นสมาชิกชุมชน(บูรณาการกลับคืน)* โดยตระหนักว่าการชะงักงันทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในการหวนคืนถิ่นหรือตั้งถิ่นฐานใหม่อาจมีอยู่เป็นปี ๆ

จากคู่มือการปฏิบัติงานภาคสนามเกี่ยวกับการพลัดถิ่นในประเทศ

บทสรุป

กลยุทธ์ที่ได้ระบุไว้ในคู่มือเล่มนี้มีจุดประสงค์ เพื่อป้องกันสภาพการถูกบังคับให้พลัดถิ่น จัดให้มีการคุ้มครองระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ เมื่อมีคนต้องตกเป็นผู้พลัดถิ่น และส่งเสริมการแก้ปัญหาที่ยั่งยืนตามโดยอ้างอิงถึงมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป อันครอบคลุมถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนและกฎหมายว่าด้วยมนุษยธรรม หลักการชี้แนะได้ชี้ให้เห็นความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองระดับประเทศ องค์การระหว่างประเทศ และกลุ่มหรือบุคคลอื่นๆ รวมไปถึงกองกำลังติดอาวุธที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้พลัดถิ่น ในการจัดทำพิมพ์เขียวสำหรับการปฏิบัติการครั้งหนึ่งที่เราหวังที่จะผลักดันให้เกิดชุมชนแห่งมนุษยธรรม และช่วยเจ้าหน้าที่ภาคสนามแสวงหาข้อยุติในเชิงปฏิบัติการ เมื่อต้องเผชิญกับความต้องการของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศในการขอรับความช่วยเหลือ คุ้มครอง และบูรณาการกลับคืนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน